

د لمانحہ پہ قعدو کي

د شهادت پہ کوتہ اشارہ

Ketabton.com

ليکوال :

عبدالرحيم فوزي (هروي)

ژباړن :

نعمت الله پټانزی

دالی

د خپل پلار شهیداسدالله سپیڅلي روح اوگرانې مورته چې تل یې
د علم اوپوهې لورته هڅولی یم په ډیره مینه دالی کوم .

ژباړن

د چاپ ټول حقوق یې له ژباړن سره خوندي دي

کال: ۱۳۹۵ هـ ش

مژده درچشم سنائی تیربادا چون سنا ن

گر زمانی زنده گی خواهد سنائی بی سنن

(سنائی غزنوي)

د بشریت ستر لارښود نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) په یوه حدیث شریف کې داسې فرمایي :

« عن ابی هريرة رضی الله عنه قال : قال النبي صلی الله علیه وعلى آله واصحابه وسلم : ان جزء

من سبعین جزء النبوة تاخیر السحور وتبکیر الافطار و اشارة الرجل با صبغة فی الصلوة . »

قدوری د عبدالرزاق او کامل ابن عدی مسند، فتاوی العزیزې : ۴/۱

د حدیث شریف ژباړه :

« له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) ویلي دي چې :

د پشلمې په وخت کې د ډوډۍ خوړلو وروسته والی (د سهار راختلو ته نږدې) او په روژه ماتي کې

بیره (د روژې ماتول تر لمر لویدني وروسته د ماښام تر تحقق موندلو پورې) او دلمانځه په قعدو کې

د الله (جل جلاله) د وحدانیت لپاره د شهادت په گوته اشاره کول د پیغمبري داویایمې برخې څخه

یوه برخه ده . »

مه نازېږئ په ښایست ددې دنیا

پاتې کېږي هم له شاه هم له گدا

ابدي ژوند درنه غواړي نیک عمل

توښه جوړه کړئ دنیا کې د عقبا

(پتانزی)

دمطالبولړليک

مخکنه

سرليک

- 6..... د ژباړن سرريزه
- 9..... د ليکوال خبرې
- 10..... داستاذ ضياء احمد «فاضلي» سرريزه
- 12..... دلمانځه په قعدوکې د شهادت دکلمې د تلفظ په وخت کې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل
- 20..... هغه اصول او قواعد چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په وړاندې نيوکې دفع کوي
- 20..... د حديث په متن کې د گډوډۍ نشتون
- 21..... په ظاهرالروايت کې د شهادت په گوته د اشارې د يادونې نشتون
- 22 ..... دوقاراو آرامۍ نشتون
- 23..... د شهادت په گوته د اشارې کولو په اړوند د شهيد ميرزا مظهر «جان جانان (رحمة الله عليه)» فقهي څيړنې
- 25..... په زره پورې پلټنه
- 26..... پيوستونه
- 26..... ويل ، کول اونيت
- 27..... لمونځ هغه وخت دکمال درجې ته رسيري چې د زره حضور په کې منح ته راشي
- 28..... په عبادتونو او طاعتونوکې د زره د حضور ارزښت اومرتبه
- 29..... د قيامت په ورځ د بدن د هر غړي دکړو وړو شهادت اوگواهي
- 30..... د الله (جل جلاله) د سپيڅلي ذات څخه په ظاهري اوباطني غړيو سره د شرک نفې کول

- 30.....تبصره (خرگندونه).
- 31.....په فعل او عمل سره د شکر ایستل او حمد ویل غوره دي ، په قول او ویلو سره د شکر ایستلو او حمد
- 31.....حمد
- 32.....د طب د پخوانیو علماوو د خپرني پایله «د شهادت د کوتي اړیکه (نردي والي) له زره سره»
- 34.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې د کولو په اړه د احنافو فقهاوو کرامو (رحمة الله عليه).....
- 37.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته د اشارې په اړه ضروري احکام او مسائل.....
- 39.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په اړوند د خلو رگونو امامانو .....
- 41.....د شهادت په گوته سره د اشارې د سنت والي د نفې کولو ځيني کمزوري دلائل .....
- 43.....ځيني کتابونه چې د شهادت په گوته سره اشاره کول په کې تشریح او تائيد شوي دي.....
- 44.....د ليکوال لنډه پيژندنه.....

د ژباړن سریزه

الحمد لله، الحمد لله الذي أرسل بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله، والصلاة والسلام على سيدنا
ومولانا محمد وعلى آله واصحابه أجمعين . أما بعد :

درنولو ستونکو:

هرڅوک چې د لمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو فضائل، گټې او برکتونه د لومړي ځل
لپاره لولي کېدای شي ډیر حیران پاتې شي چې دا ډول حرکت په لمانځه کې دومره نیک اثرات له ځان سره
لري دخلکو دا حیرانتیا کېدای شي ددې عمل د حکمتونو او اسرارو په اړه د معلوماتو د نه لرلو له امله وي خو؛
ددې عمل عمده اولوی حکمت دهغه په عملي کولو کې نغښتی دی چې دهغه په اړه باید ډیرې څېړنې ترسره
شي د الله (جل جلاله) یوالی او عظمت په داسې وخت او ځای کې چې ژبه دهغه دیوالی په بیانولو سره
لگیاوي اوزره هم په هغه باندې تدبرولري او په دغه عمل باندې تا کېدو کړي، سترگې او فکر هم پر هغه باندې
شاهد او گواه وي، ترڅو یو واقعي لمونځ کوونکی چې پرتول وجود او هواسو یې خبروي د الله (جل جلاله)
توحید او یوالی په دې ستر عبادت کې ترسره او ښکاره کړي او یو څرگند پیغام چې خوځو ځله په یوه شپه
او ورځ کې تکرار یږي له ځان سره واخلي او د ژوندانه په ټولو برخو کې ورته عمومیت ورکړي او یوازې د الله
(جل جلاله) لپاره د عبادت په کولو او د هر ډول شرک د نفې کولو په منظور خپل ځان د عزت او خپلواکیت
هسکې څوکې ته ورسوي .

دلمانځه په قعدو کې د الله (جل جلاله) د وحدانیت په منظور د شهادت په گوته سره اشاره کول سنت
دي، او دا عمل د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ترسره کړی دی او په دې اړه له
اصحابو کرامو (رض)، د اهل سنت والجماعت څلورگونو امامانو او نورو علماوو کرامو (رح) څخه هیڅ اختلاف
او منعه نه ده روایت شوې بلکه دا عمل د ټولو د تائید وړ څرگندلی دی . ددې لپاره چې ددې نیک او با ارزښته
عمل د گټو څخه برخمن شو او په لمنځونو کې موددې عمل په ترسره کولو سره زړونه پوره حضور او آرامي ومومي
او شیطاني وسوسې موله زړونو څخه لیرې شي او بالاخره د عبادت (لمونځ) مو د الله (جل جلاله) په لوی
دربار کې قبول شي اوله بلې خوا د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) پیروي او د الله (جل جلاله) رضایت،

مینه اومحبت مولا س ته راوړی وي ، لکه چې الله (جل جلاله) په خپل سپیڅلي کتاب قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي : «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ .»

د آل عمران سورت (۳۱) آیت .

ژباړه : « ورته ووايه که چېرې تاسوالله (جل جلاله) دوست گنئ نوزما متابعت وکړئ الله (جل جلاله) به تاسو دوست وگنې اوستاسوگناوې به وبښي اوالله (جل جلاله) ډير بښونکی اورحم والادی . » چې په پورتنی آیت شریف کې درسول الله (صلی الله علیه وسلم) په پیروي اومتابعت کې دوې ښکاره گنې بیان شوی دي : لومړی :- دا چې دالله (جل جلاله) محبوبیت لاس ته راځي . دویم :- دا چې گناهونه بښل کيږي اودالله (جل جلاله) هر محبوب ته دامقام نه رسيږي اوداتباع معنی هم په عمل اوطریقه کې پیروي کول دي یعنې درسول الله (ص) په قدمونو باندې قدمونه کېږدئ اودهغه په لاسونوونو عمل وکړئ اودهغه سنتونه ژوندي کړئ ترڅودالله (جل جلاله) رحمت اوبښنې وروگرځئ لکه چې بل ځای الله (جل جلاله) په خپل کتاب قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي :

«وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ .» دنورسورت (۵۶) آیت .

ژباړه : « اولمونځ اداء کړئ اوزکات ورکړئ اودپیغمبراطاعت وکړئ ترڅورحم درباندي وشي . »

اوهمدارنکه رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په یوه حدیث شریف کې داسې فرمایلي دي :

«عن بلال بن الحارث المزني قال قال رسول الله (ص) من احيا سنة من سنتي قداميتت بعدي فان له من الاجرمثل اجور من عمل بها من غيران ينقص من اجورهم شيا .» رواه ترمذی ، مشکوة ۳۰ مخ .

ژباړه : « له حضرت بلال بن الحارث المزني (رضی الله عنه) څخه روایت دي چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي : څوک چې زماله سنتو څخه یوسنت ژوندي کړي په داسې حال کې چې زما څخه وروسته خلکو پریښی وي ، هغه لره دومره اجر دي لکه څوک چې په هغه باندې عمل کوي پرته له دې چې دهغه له اجراو ثواب څخه کوم شی کم شي . »

په همدې منظومې نوموړې رساله چې ښاغلي مولوي عبدالرحیم فوزي (هروي) په دري ژبه سره لیکلي ده اوله ډيرو مهمو اومعتبرو فقهې کتابونو څخه یې استفاده کړې ده او په نوموړې رساله کې یې

د جیدو علماؤ وؤ کرامو ، احنافو او څلورو امامانو (رحمة الله عليهم) څیرنې چې په دې اړه یې سرته رسولې دي دمعتبرو منابعو په راورلوسره بیان کړې دي .

دیادونې وربولم چې په دې رساله کې د ځینې عباراتو منابع اوسرچینې له لیکوال څخه پاتې شوې وې او په ځینو برخو کې یې د چاپ پرمهال متني تیروتنې هم دلوردې خوما د ډیرې ژورې مطالعې او څیرنې په مرسته اوهمدارنگه د « بناغلي استاذ العلماء شيخ الحديث والتفسير الحاج مولوي بسم الله (متوکل) دکابل دعربي دارالعلوم پخواني استاذ اودپټان خیلو ددیني اوعلمي زده کړو دعالي مرکز مشر اواستاز » په سالمو مشورو اولارښونو سره دانیمگړتیاوې پوره کړې ، له بلې خوا درسالې لیکوال له ځینو معتبرو فقهې کتابونو څخه عربي متنونه رااخیستي وؤ اودهغه ژباړه یې په دري ژبه باندې نه وه کړې بلکه هغه یې په کلي توگه تشریح کړې وؤ ، خوما هغه په بشپړه توگه پښتو ژبې ته راوژباړل او په دې نیک کار سره دالله (جل جلاله) په مرسته اوکمک بریالی شوم .

همدارنگه له « بناغلي استاذ العلماء شيخ الحديث والتفسير الحاج مولوي بسم الله (متوکل) دکابل دعربي دارالعلوم پخواني استاذ اودپټان خیلو ددیني اوعلمي زده کړو دعالي مرکز مشر اواستاز » څخه ډیره منندوی یم چې ددې رسالې په ژباړه کې یې خپلې هڅې اوسالمې مشورې ونه سپمولې ، نورې خپلې خبرې رانغاړم داتاسې اوداهم دلمانځه په قعدو کې دشهادت په گوته اشاره .

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

ستاسې ددعاوو په هیله

نعمت الله پټانزی

د ليکوال خبرې

الحمد لله الذي ابدع المخلوقات في ستة ايام بمحض الارادة والصلوة والسلام على نبيه سيدنا محمد الذي ايدته بالقول والاشارة وعلى آله واصحابه هم نجوم الاقتداء في الشريعة بالارشاد والهداية وعلينا وعلى جميع المومنين شكر الله الذي وفقنا بعمل هذه الشهادة ولكل امر من امور الشريعة للعاملين المخلصين تلذذات وسقاية ولكن للاشارة بالمسبحة في الشهادة لذة خاصة باعلى المزية كما اشار النبي الى مزية من مزياته هي مدهرة الشيطان بشدة ومرارة وتحصيل بعملها حضور القلب : وهي من سنن الصلوة باثر الرواية والدراية .
اما بعد :

له هغه څيرنوخه وروسته چې ما د شهادت په گوته سره د اشارې په اړه د فقهاوو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) په ليکل شويو آثارو او کتابونو کې وکړې او دهغوی څيرنې چې په دې اړه يې کړې وې په ډير غور سره مطالعه کړې ددې لپاره چې هر مومن شخص دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره اشاره کول په ټاکلي وخت او ځانگړي کيفيت سره ترسره کړي او هغه دلمانځه له سنتونوخه وگني ، نودهمدې مقصد لپاره مې دمعتبرو ديني ، ثقه محققينو څيرنې چې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د سنت والي د ثبوت لپاره د يوې رسالې په بڼه راغونډ او تحرير کړل ترڅو نوموړې قضيه په صراحت سره ثابته شي او ددې سنت عمل له گټو ، فضائلو او حکمتونوخه يې مومنان برخمن شي . ددغه سنت عمل گټې څه د اسلامي فقهي او څه د عقيدتي مسائلو او د طب د علم له نظره له ورايه بنکاريري او د سلفو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) په مختلفو نظرياتو کې تائيد شوې دي لکه چې امام مالک (رحمة الله عليه) فرمايلي دي : د شهادت د گوتې عروق له زړه سره په ذاتي ډول يوه ځانگړې اړيکه لري په دغه صورت کې دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته اشاره کول دانسان (مومن بنده) د زړه د وينيتيا او دهغه د حضور د موندلو سبب کيږي .

گرانو لوستونکو !!

زه در سالوپه تدوين او تهيه کولو کې ډير کوبښن کوم چې هغه ټولوته د اعتماد وړ وي په همدې اساس د جیدو علماء کرامو (رحمته الله عليهم) د ليکنو عربي متنونه او عبارات دهغه له منابعو او سرچينو سره په خپلوليکنو کې رانقل کوم او دهغه مفهوم له نوموړو عباراتو لاندې ذکر کوم ترڅو په عمومي توگه او حتی دنويو زده کوونکو لپاره د گټې اخيستنې وړ وي او سربيره پردې ټول لوستونکي له هغه څخه برخمن شي

عبدالرحيم فوزي (هروي)

داستاډ ضياء احمد «فاضلي» سريزه

دلوی خدای (جل جلاله) ستاینه او شکر اداء کوم چې مونږيې دایمان او توحید په گانه سمبال کړي یو او د اسلام دسترپیغمبر خیر الانام (صلی الله علیه وسلم) امتیان (خیر الامم) یې گرځولي یو، او د بشریت په سترلابود او د پیدایښت په ځلانده ستوري جناب نبی کریم (صلی الله علیه وسلم)، دهغه په کورنۍ اورښتینو ملگرو درود او سلام وایم. څوک چې په لمانځه کې د شهادت په گوته د اشارې کولو فضیلتونه او برکتونه دلومړي ځل لپاره لولي کیدای شي ډیر حیران پاتې شي چې په لمانځه کې دا ډول حرکت څومره نیک اثرات له ځانه سره لري او تر څومره اندازې پورې ډیر تمینې شرعي دپاملرنې وړ گرځیدلی دی، دغه حیرانتیاددې نیک عمل د حکمتونو او اسرارو په اړه د معلوماتو دنه لرلو له امله منځ ته راځي.

زما په آن ددې عمل یولوی حکمت دهغه په سرته رسولوکې په ډیر پام او دقت کې دی چې هغه ته باید ډیره پاملرنه وشي، په عمل کې د الله عزوجل دیوالي بیانول په یوه سمه طریقه، معین وخت او ځای کې چې ژبه دهغه په بیانولو لکيا وي اوزره په هغه باندې تدبرولري، عمل پرې تاکید وکړي، سترگې او فکر په هغه باندې شاهد او گواه و اوسي، ترڅو یو پوه او واقعي لمونځ کوونکی په خپل ټول فکر او وجود سره دلوی څښتن (جل جلاله) یوالی او وحدانیت بیان او ترسره کړي او په دې واضح اورسا پیغام سره هره شپه او ورځ د الله عزوجل دوحدانیت لپاره د ژوندانه په ټولو برخوکې دخالصانه بنده کې په توگه د الله (جل جلاله) سره د هر ډول شرک د نفی کولو په خاطر دعزت، سرلوری او خپلواکۍ هسکې څوکې ته ځان ورسوي او په ژبه سره دغه محمدي ناره بدرگه کړي «... ان صلاتی ونسکی ومحیایی ومماتی لله رب العلمین، لا شریک له...».

هو! رښتیا که چیرې پوره غور او پام وکړو چې د الله (جل جلاله) د توحید او یوالي د بیانولو لپاره په لمانځه کې هیڅ کوم عمل د اشارې په نسبت وښوونکی نه دی، دایو ځانگړی استثنائي خاصیت دی چې د اشارې کول له هغه څخه برخمن دي. له بلې خوا د اسلام په سپیڅلي دین کې تر ټولو شریف ترینه مسئله د توحید ښودل شویده نو؛ په دې اساس دغه عمل دومره ارزښتناک دی چې د فضیلت او ارزښت پریکړه یې تاسو لوستونکو ته پرېږدم.

په دې ټولو سربیره د تأسف او بدمرغۍ ځای دی چې زمونږ په ټولنه کې تراوسه پورې هم دغه آسانه او وړیا توحیدي عمل د پام وړ نه دی گرځیدلی او گڼ شمیر خلک دهغې په اړه زړه نازره، بې پروا او بې برخې پاتې

شوي دي . همدا دزره سواندو علماء کرامو رسالت دی چې د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) دستتو واقعي خیره دین پرورو خلکوته ښایي اودوی د دیني ارزښتونو ژوندي کوونکي بلل کیدای شي .

نو؛ په دې برخه کې د قدرمن ورور ښاغلي مولوي عبدالرحیم فوزي (هروي) هاند او هڅې دستایلو وړ دي چې دا ډول کره او معتبره رساله یې تدوین کړیده ، لوی خدای (جل جلاله) د ددې نیک اقدام بدله ورکړي او خدای (جل جلاله) دنور توفیق هم ورپه برخه کړي چې د علم او پوهې دنورو ټولو خاوندانو سره د اسلامي روزنې ، بیدارۍ او اصلاح لپاره نور کوتلي گامونه هم اوچت کړي .

په درناوي

ضیاء احمد «فاضلي»

دهرات دلرغوني جامع جومات واعظ ، د احیاء العلوم دمدرسي مسؤول

اودهرات پوهنتون دشرعیاتو او اسلامي علومو دپوهنځي استاذ

دلمانځه په قعدوکې د شهادت دکلمې د تلفظ په وخت کې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د اثبات په اړه د فقهي د جیدو علماؤو کرامو څیړنې

ځینو علماوو د شهادت په گوته سره اشاره کول مکروه گڼلې دي لکه: (صاحب منية المفتی) ، ځینو حرام بللي لکه چې په خلاصه کیداني کې روښانه شوي دي خو ځینو بیا مستحب گڼلې دي لکه چې د رمز الحقایق په کتاب کې یې نقل شوی دی او ځینې علماوو لېکلي دي چې د اشارې دنه کولو اختیار لري لکه په عالم گیري کې چې دخلاصې څخه نقل شوی دی. مگر د اتول د حقیقت په سمه لاره نه دي تللي نو سمه او صحیح خبره داده چې د شهادت په گوته سره اشاره کول سنت دي اودا خبره په صحیحو احادیثو سره ثابته شوې ده لکه چې امام محمد (رحمة الله علیه) په خپل کتاب موطاء کې لیکلي دي چې دا زما او دامام ابوحنیفه (رحمة الله علیه) قول دي چې د شهادت په گوته اشاره کول سنت دي او په دې اړه له اصحابو کرامو ، سلفو علماوو او څلورو امامانو (رحمة الله علیهم) څخه هیڅ مخالفت نه دي نقل شوی او که څوک دامکروه او یا حرام گڼي دیوه سخت جرم مرتکب شوي دي.

سلطان العلماء ملا علی قاری (رحمة الله علیه) د (تزیین العبادة لتحسين الاشارة) په رساله کې د سمو روایاتو اود لایلو دراوړلو څخه وروسته داسې لیکي :

«وهو مذکور فی الصحاح وغيرهما ما کادان یكون متواتر بل یصح ان یقال انه متواتر المعنی فکف یجوز لمومن بالله ورسوله ان یعدل عن العمل ویاتی التعلیل فی معرض النص الجلیل مع ان ذلک مدخول صدر من العلیل... و اختزر بالصحیح عما قیل لای شیرلانه خلاف الدرايت والروایة . «مجموعه الفتاوی ابوالحسنات محمد عبدالحی لکهنوی : ۶۲ مخ .

ژباړه : « او همدغه (د شهادت په گوته اشاره کول) دا حدیثوپه صحیحو او نورو کتابونو کې ذکر شوې ده کېدای شي د متواتر حکم ته ورسیري ، بلکه صحیح داده چې ووايو معنوي متواتر ده نودهغه کسانو لپاره چې په الله (جل جلاله) اورسول الله ایمان لري څرنگه جواز ولري چې له هغه نه مخ اړوي چې وروسته همغه نص راځي کوم چې دهغه په اړه ویل شوي دي او دهغو خلکو خبره مردوده ده چې وایي : اشاره مه کوي ځکه چې داد درایت اوروایت یعنی د عقلي اونقلی دلیل خلاف عمل دي . »

اوهمدارنگه السيد محمد امين ابن عابدين (رحمة الله عليه) دردمختار كتاب په اول توک ۳۴۲ مخ کې نوموړې موضوع په لاندې ډول تصريح کړیده :

«وفسرت الاشارة بهذه الكيفية في عامة الكتب كالبدايع وغيرها كما ذكرت عباراتهم في رسالتي سميتها رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد في عقد عنها ويرفع المسبحة عند النفي ويضعها عند الاثبات وهذا ما اعتمد المتأخرون لثبوتهم عن النبي (صلى الله عليه وسلم) بالاحاديث الصحيحة ولصحة نقله عن ائمتنا الثلاثة فلذا قال في فتح : ان الاول بسط الاصابع بدون الاشارة خلاف الدراية ولرواية ، واما ما عليه عامة الناس في زماننا مع الاشارة من البسط بدون عقد فلم ار احدا قال به سوى الشارح تبعا للشرنبلاليه عن البرهان للعلامة ابراهيم الطرابلسي صاحب الاسعاف من القرن العاشر واذ اعارض كلامه كلام جمهور الشارحين من المتقدمين والمتأخرين (رحمة الله عليهم) من الذكر القولبن فقط ، فالعمل على ما عليه جمهور العلماء لاجمهور العوام فاخرج نفسك من ظلمة التقليد وحيرة الاوهام واستضيء بمصباح التحقيق في هذا المقام فانه من منح الملك المنان .»

ژباړه : « د اشارې دکولو په اړه په ډيرو عامو کتابونو کې لکه په بدايع اوداسې نورو کې هم داسې يادونه شویده لکه ما (علامه ابن عابدين رح) يې چې عبارتونه په خپله رساله کې چې نوم يې (رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد) دی ذکر کړی دی چې لومړی به نورې گوټې راټولې اوبيا به د شهادت گوته دنفي (لآله) په وخت کې پورته کيږي اود اثبات (الا لله) په وخت کې بيرته کبسته کيږي او وروستيو علماوو دې مسئلې ته اعتبار ورکړی دی دنبي (ص) په صحيحو احاديثوسره يې ددې عمل ثبوت کړی دی اود دې عمل دصحت لپاره يې د احنافوله دري گونو امامانو څخه نقل کړی دی ، لکه چې دفتح القدير په کتاب کې يې چې داسې يادونه شویده : چې گوټې په هواريا غوریدلي حالت کې ساتل او اشاره نه کول د عقلي اونقلي دليل خلاف کاردی ، مگر زمونږ په زمانه کې ډير خلک گوټې په خپل هوار شکل ساتي او اشاره کوي دا قول دهیچا څخه ثابت نه دي چې پرته له الشارح کتاب (چې دلشرنبلاليه کتاب شرحه ده چې دبرهان کتاب نه نقل شوي ده چې دادعلامه الطرابلسي صاحب الاسعاف چې په لسمه هجري پيړۍ کې يې ژوند کولو) څخه بل چاپه دې اړه څه نه دي ويلي . کله چې دپورتنی ليکوال دقول اود جمهورو مخکينيو او وروستيو شارحينو (شننونکو) په قول کې اختلاف راشي نو دجمهورو علماوو قول ته ترجيح ورکول کيږي او په هغه سره به عمل کيږي نه دعوامو خلکو په قول نو ؛ په دغه ځای کې ليکوال دتقليد له تيارې ، دحيرانتيا اوشک له

تیارې ځان ایستلی دی اودا مسئله یې د تحقیق اوڅیړنې په خراغ سره روښانه کړه او په ده باندې د الملک المنان رب لورینه شویده .»

په همدې ترتیب ابن همام (رحمة الله علیه) په خپل کتاب فتح القدير کې په لاندې عبارت سره ددې موضوع د تایید لپاره داسې فرمایلي دي :

«واتقت الروایات عن اصحابنا جميعا في كونه سنة وكذا عن الكوفين والمدينين وكثرت الآثار والخبار وكان العمل بها اولي ... لان محمدا قال في كتاب المشيخة: انه كان يشير فنفع ما فعل النبي (صلى الله عليه وسلم) ونصنع ما صنعه وهو قول ابي حنيفة (رحمة الله عليه) وقولنا ... وهو المروي عن محمد في كفيته الاشارة قال يقبض خنصره والتي تليها ويحلق الوسطى والابهام ويقيم المسبحة كذا عن ابي يوسف (رحمة الله عليه) في المال ... وروى ان ائمتنا الثلاثة: ابي حنيفة و ابي يوسف ومحمد (رحمة الله عليه) انه (صلى الله عليه وسلم) يشير عند التشهد وانه (صلى الله عليه وسلم) يعقد اصابعه ... ومعلوم ان مدارس على المجتهد على العمل بما صح عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) اما بعدصحة وثبوت فلا يصح اذلا مجال للراي مع النص ... ولذا قال المحقق ابن الهمام (رحمة الله عليه) ان عدم الاشارة خلاف الرواية ولدراية .»

ژباړه : « د ټولو احنافو په اتفاق سره اشاره کول سنت ده او همدارنگه دکوفي اومدیني دخلکوڅخه ډیر روایات او اخبار شته دي چې وايي په هغه سره عمل کول غوره دي ځکه چې محمد (رح) د المشيخه په کتاب کې ويلي دي دا چې پیغمبر (صلى الله عليه وسلم) اشاره کوله نومورهم په هغه څه چې پیغمبر (صلى الله عليه وسلم) پرې عمل کړی عمل کوو چې دا خبره د امام ابوحنيفه (رح) ده اوزما خبره هم داده اوداشارې څرنگوالي او کفیت دامام محمد (رح) څخه داسې روایت شوی دي : دیني لاس درې گوتې «خنصره (غچي)، بنصره (په غچي گوته پسي)، وسطی (منځني)» راغونډوو اودابهام گوته (بته گوته) دوسطی (منځني) گوتې سره نښلوو او مسبحة (دشهادت گوته) پورته کوو .

او همدارنگه دامام ابویوسف (رح) څخه دالمالی په کتاب کې یادونه شوې ده اوله مونږ درې واړه امامانو څخه همدا ډول روایت شويدي ، امام ابوحنيفه (رح) ، امام محمد (رح) او امام ابویوسف (رح) وايي چې پیغمبر (صلى الله عليه وسلم) به دناستي په حالت (التحياتو) کې اشاره کوله ، اوداهم معلومه خبره ده چې مجتهد که هر څه ووايي باید له قرآن اونبوي سنتو څخه یودلیل ولري ، وروسته له دې چې ددې

حديث صحت (سم والى) ثابت شو نو؛ دا بيا صحيح نه ده چې څوك له ځانه نظراو رايه وركوي او همدارنگه ابن الهمام (رح) وايي چې دا اشارې نه كول دروايت (نقل) اودرايت (عقل)⁽¹⁾ خلاف كاردي.

په همدې اساس ابن عابدين (رحمة الله عليه) هم دخپلو ليكنو او رسالوپه لړكې له يوې خپلواكه رسالې څخه د شهادت په گوته سره دا اشارې په اړوند لاندې مهمې نقطې د تېرك لپاره راوړل شوې دي :

«يقول فقيرالى رب العلمين محمدبن عابدين وقد كنت جمعت رسالتى سميتها رفع التردد فى عقد الاصابع عند التشهد اثبت فيها تصحيح الاشارة مع العقد نقلا من كتب ائمتنا الخالية عن النقد بعبارات صريحة المنيعة وڅيرني منيفة بديعة ثم اطلعت الآن على رسالة مسماة بتزيين العبادة لتحسين الاشارة الخاتمة القراء ولفقهاء والمحدثين ونخبة المحققين والمدققين السيد ملا على قارى عليه رحمة ربه البارى فرائيته رجع فيها رواية الاشارة بالادلة القوية من نصوص الفقهاء والسنة السنينة حتى ادعى انه متواتر... ثم قال : هذه احاديث كثيرة بطريق معددة شهيرة فلاشك فى صحة اصل الاشارة لان بعض اساتيدها موجودة فى الصحاح الست مما كاد ان يصير متواترا بل يصير ان يقال له متواتر المعنى ، فكيف يجوز لمومن بالله ورسوله (صلى الله عليه وسلم) ان يعدل عن العمل به فيأتى بالتعليل فى معرض النص الجليل وهو ما قيل نقلا عن بعض المانعين فان فيها زيادة الرفع لا يحتاج اليها فيكون الترك اولي لان مبنى الصلوة على الوقار والسكينة وهو مردود بانه لو كان الترك اولي لما فعله (صلى الله عليه وسلم) وهو (صلى الله عليه وسلم) على صفة الوقار والسكينة فى المقام الاعلى لاشك ان الاشارة الى التفريد مع العبادة بالتوحيد نورعلى نور وزيادة سرور فهو محتاج اليه بل مدارالصلوة العبادة والطاعة عليه.... ثم من ادلتها الاجماع اذ لم يعلم من الصحابة رضى الله عنه ولا من علماء السلف فى هذه المسئلة ولا فى جواز هذه الاشارة ولا فى تصحيح هذه العبارة بل قال به امامنا الاعظم وصاحباء وكذا امام المالك والشافعى واحمد وسائر علماء الاعصار (رحمة الله عليه) على ماورد به صحاح الاخبار والآثار... وقد اغرب بعضهم حيث عد الاشارة من المحرمات وهو خطأ عظيم وجرم جسيم ومنشاء الجهل من قواعد الاصول ومراتب الفروع من النقول ، فهل يجوز لمومن ان يحرم ما ثبت من فعله (صلى الله عليه وسلم) مما كاد نقله ان يكون متواتراً؟»

(1) - درايت (الدراية): دعقل له نظره دمسائلو څيرني ته ويل كيږي يادعقل له نظره ديوشي منل يانه منل ياد (عقلي دليل) راوړلوته وايي. (ژباړن)

ژباړه : « د عالميانوپالونکي ته خوار محمد بن عابدين وايي : مایوه رساله راغونډه کړه چې په هغه مې نوم (رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد) کينډود چې په هغه کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو صحيح والی ثابت شوی دی چې دا د احنافو دامامانو له کتابونو څخه را نقل شوې ده چې له نقد اونیوکې څخه لیرې اودهغې عبارتونه په واضح صورت سره بیان شوی دی او په هغې کې ترسره شوې څیرنې بدعت هم نفې کوي . خو وروسته د بلې رسالې په اړه خبرشوم چې د (تزيين العباده لتحسين الاشارة) په نوم وه چې په هغه کې د فقهاوو ، محدثينو ، اوجیدو محققینو څخه نقل قول شوی دی اودهغه لیکوال سید ملا علی قاری (رح) دی چې په التحیاتو کې د شهادت په گوته د اشارې په اړه یې د نبوي سنتوله نصوصو څخه د قوی دلایلو په راورلوسره ويلي دي : چې همدا حدیث متواتر دي او وروسته بیا وایي چې په دې اړوند زیات حدیثونه شته دي چې ټول مشهور دي اودهغه په صحیح والي کې هیڅ شک نشته اوددغه حدیثونو ځینې اسنادونه په شپږگونو صحاحیحو کې موجود دي ، امکان لري چې د متواتر حدیثه ورسیري بڼه به دا وي چې ووايو: چې معنوي متواتر دي نو ؛ دا جواز نه لري چې څوک په خدای (جل جلاله) اودهغه په رسول (صلی الله علیه وسلم) لومړی ایمان ولري او بیا دهغه نه مخ و اړوي ، خو ځینو ويلي دي چې دا عمل باید سرته ونه رسیري ځکه چې په لمانځه کې باید د الله (جل جلاله) څخه ویره موجوده وي او نوموړی عمل په لمانځه کې دسړي د بوختیا سبب کیږي ، دا قول مردود گڼل شوی دی که چېرې دا عمل صحیح نه وای نو بیا به رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) هیڅکله اشاره سرته نه وای رسولې ، او په دې کې هیڅ شک نشته چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په ذریعه سړی خپله یوازنی خدای پالنه ثابتوي ، بلکه د عبادت مدار په یوازنی خدای پالنه باندې څرخیري ، له دې دلایلو څخه وروسته ددې وخت اوزمان اجماع ده چې که چېرې له اصحابو کرامو څخه په دې اړه څه پوهه او معلومات نه وای او یا د پخوانیو علماوو کرامو څخه ددې مسئلې د جواز په باره کې فتوی موجوده نه وای او یا هغه روایتونه چې په دې باره کې راغلي دي صحیح نه وای ، بلکه په دې سره امام ابوحنیفه (رح) او صاحبین او همدارنگه امام مالک (رح) ، امام شافعی (رح) ، امام احمد (رح) او نور پخواني علماء کرام قایل دي ، ځکه هغه آثار چې د اشارې په باره کې بیان شول ټول صحیح دي ، یقینا هغه کسانو چې د شهادت په گوته سره اشاره کول یې د حراموله جملې څخه گڼلې دي فریب خورلی دی ، اودایوه لویه تیروتنه اولوی جرم دی اوددې خبرې اصلي منشه په ناپوهۍ سره د قواعدو ، اصولو ، اودفروع د مراتبو را نقلول دي .

آيا داکاردهغه کسانوسره بنايې چې ايمان هم ولري اودپيغمبر(ص) فعل حرام وگني اودحضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) هغه فعل چې امکان لري هغه روايت دمتواترحد ته ورسيري . «

اوهمدارنگه په قطب الارشادکې هم په دې اړه داسې ليکي :

«وهى... (الاشارة بالمسبحه) ما ثورة عن النبي (صلى الله عليه وسلم) رواه خمس وعشرون وست وعشرون من الصحابه رضى الله عنه بل قالوا : انه بلغ حد التواتر المعنوي وقد ذكرا امام محمد(رحمة الله عليه) فى موطاء انه (صلى الله عليه وسلم) فعل ذلك ثم قال وبصنع رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ناخذ وهو قول ابى حنيفة(رحمة الله عليه) وعرفت من عادة محمد فى كتابه المذكورلانه لاينقل عن الامام الا المذهب المنصوروالمعمول به ونقل الشمنى والحلبى انه قول ابى يوسف فى الامالى وقال الدهلوى (رحمة الله عليه) فى شرحى المشكوة وسفرالسعادة : الحق ان مذهب الامام وصاحبيه (رحمة الله عليه) ان يشير...وقال على قارى (رحمة الله عليه) فى شرح الموطاء لانعرف فى المسئلة خلاف للسلف . «

ژباړه : « اودا... (دشهادت په گوته اشاره کول) دحضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) يواثردي چې هغه پنځه ويشتو(۲۵) ياشپرويشتو(۲۶) کسانوله اصحابوکرامو(رح) خخه روايت کړى دي بلکه علماء کرام وايي چې : همدادشهادت په گوته اشاره کول دمعنوي تواترحدته رسيدلې ده اوپه تحقيق سره محمد(رح) دموطاء په کتاب کې داسې بيان کړيده چې پيغمبر(ص) همداعمل سرته رسولواو وروسته وايي چې دپيغمبر(ص) په فعل سره مورهم عمل کوو اودا د امام ابوحنيفه (رح) قول دى اوس په دې پوه شوو چې دافعل دامام محمد (رح) عادت وچې دهغه په کتاب کې بيان شويدي ځکه چې دامام ابوحنيفه (رح) خخه له منصورپرته بل هيچانقل نه دي کړى اوهغه څه چې بايدعمل پرې وشي ، دالشمنى والحلبى ويناده چې دامام ابويوسف خبره تصديق کوي چې دالامالى په کتاب کې يې کړې ده اوددهلوى (رح) دمشكوة اوسفرالسعادة په شرحه کې وايي : دامام ابوحنيفه (رح) اوصاحبينو (رح) خبره حق اوسمه ده چې وايي اشاره وکړئ اوعلى قارى (رح) دموطاء په شرحه کې وايي په دې اړه مې دپخوانيوسلفو کرامو (رح) خخه هيڅ اختلاف ونه موند . «

اوهمدارنگه دمحمدي طريقي (طريقه محمديه) د کتاب په (۲۶۸) مخ کې وروسته له دې چې دصوفيه حرکاتو په اړه يې بحث اوتبصره کړې داسې فرمايې:

«واماتحريك الرأس يمنة ويسرتا تحقيقا بمعنى النفي والاثبات في لاله الا الله بل ظن الغالب جوازه بل استحبابه اذ كان مع النية الصالحة فخرج عن حد العبث واللعب فيكون فعله دالأعلى التوحيد مقارناً للقول الدال عليه فيكون كلمة كلمتين واصله رفع المسبحة في الصلوة في التشهد...».

ژباړه : «مگردسريني اوچپ طرف ته بنورول دلاله الاالله دنفي اثبات دثابتولوپه معنى سره دي د(لاله الاالله) په کلمه اوپه غالب گمان سره جواز لري بلکه مستحب ده په داسې حال کې چې له بڼه نيت سره وي نو ؛ دلهاولعب له حداو اندازې څخه خارجي نودغه کړنه او عمل په توحيدباندي دلالت کوي دهغه له بيان سره يوځای چې په همدې توحيدسره دلالت کوي نويوه کلمه دوی کلمې گرځي اواصل يې په لمانځه کې (دناستې په حالت) د شهادت دگوتې پورته کول دي . «

اوپه همدې ترتيب امام ابو جعفر طحاوی (رحمة الله عليه) دمعانی الاثار په شرح د(صفة الجلوس في الصلوة کېف هو؟) په باب کې داسې ليکي :

«فلما قعد للتشهد ثم عقد اصبعه وجعل حلقة بالايهام والوسطى ثم جعل يدعو بالآخرى (اي يشير للآخرى الى التوحيد وهي المسبحة...) فثبت بذلك ماروى وائل بن حجر رضى الله عنه وهو قول ابى حنيفة وابى يوسف ومحمد (رحمة الله عليه) . « ۱۵۱-۱۵۳ مخ

ژباړه : «پس هرکله چې په لمانځه کې دالتحياتولپاره کېناست ، بيایې راتولې کړې گوتې (غچې اوورپسې) بيایې دبتې اومنځنۍ گوتې په واسطه حلقة جوړه کړه اوپه بلې گوتې (دشهادت گوته) سره دعاوکره يعنې دالله (جل جلاله) دوحدانيت اويوالي لپاره يې اشاره وکړه نوپه دې سره هغه څه ثابت شول چې وائل بن حجر(رضى الله عنه) روايت کړى دي اودا دامام ابوحنيفه ، امام ابويوسف ، اوامام محمد (رحمة الله عليه) قول دي . « اوپه همدې ډول شاه عبدالعزيزدهلوي (رحمة الله عليه) په خپله رساله کې دشهادت په گوته اشاره کول اوهمدارنگه دده دفتواوو په کتاب کې په دې اړه ډيرې څيړنې لري چې دخوکرښو خلاصه يې دخيراوتبرک په توگه رااځلم :

د شهادت په گوته سره اشاره کول په صحیصوا حدیثو اود امام اعظم (رحمة الله علیه) ، صاحبیه ، امام مالک (رحمة الله علیه) ، امام شافعی (رحمة الله علیه) ، امام احمد (رحمة الله علیه) اونورو په نزد د اصحابو کرامو له روایاتو څخه چې ټول په دې سره متفق دي ثابت شوي ده .

پس !! د شهادت په گوته سره د اشارې کولو د سنت والي د ثبوت لپاره د شک اوتردید ځای نشته . ابن همام د هدایې په شرح او همدارنگه په نورو معتبرو کتابونو کې لکه : ملتقط ، خانیه ، زاهدي ، کفایه ، شمېنې په شرح نقایه اود هدایې صاحب دانوازلو په مختاراتو کې د شهادت په گوته اشاره کول تایید کړي دي .

دا ؤ د محققو علماوو یو لږ څېړنې اوتحقیقات چې هر یوه په خپل وار په خپلو کتابونو ، رسالو اوتالیفاتو کې ډیر زحمتونه ایستلي دي اود دې قضیې مختلف اړخونه یې په مختلفو طرحو کې څېړلي دي او په دې اړه یې لازمي تبصرې وړاندې کړې دي چې د دوی دغه څېړنې په خپلو مراجعو کې په مفصل ډول سره لیکل شوي خو ما حقیر بنده وغوښتل چې د دې موضوع په اړه خلاصه مباحث په لنډه توگه چې دمعتبرو ثقه اومحققینو علماء د تحقیقاتو او څېړنو په پایله کې په څو کړنو کې راغونډ کړم چې په دې لار کې لوی خدای (جل جلاله) راسره مرسته اویاری وکړه بناً هر بل ورور چې وغواړي په دې باره کې معلومات لاس ته راوړي په لومړي مرحله کې کولای شي چې د درانه استاد ښاغلي مولوی ابوالفاروق (عاجز) صاحب مدظلله العالی د تالیف کړی کتاب (مفتاح البشارة لاهل الشارة) ته مراجعه وکړي او همدارنگه که وغواړي په دې برخه کې زیات معلومات لاس ته راوړي د دې رسالې په آخر کې ځینې نورې سرچینې اوماخذونه ذکر شوي دي چې له تاسو سره دمعلوماتو په برابرولو کې مرسته کوي .

دیادوني ورده چې محقق د مجتهدینو کرامو اقوال اونظریات اود عظامو علماوو کرامو تاییدات دمعلوماتو د برابرولو اوتدوین لپاره په اړینه توگه مطالعه کړي او په مهرباني سره یې د قدر وراستادانوته وړاندې کړي ترخوله اشتباهاتو اوتیروتنو څخه وژغورل شي .

اوله بلې خوا هغه زحمتونه چې په دې برخه کې یې ایستلي گټور واقع شي اودې ته ورته نورو مواردو د تدوین لپاره په راتلونکې کې نورهم تشویق شي .

هغه اصول او قواعد چې دشهادت په گوته سره د اشارې کولو په وړاندې نیوکې دفع کوي

الف- د حدیث په متن کې د اضطراب⁽²⁾ (ګډوډی) نشتون :

«..انه ليس اضطراب في باب حديث الاشارة بل كان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يختلف في افعاله في هذا الباب كما وقع الاختلاف في افعاله (صلى الله عليه وسلم) في باب صفة الصلوة : الجلوس ووضع اليدين في حالة السجود ورفعها عند الافتتاح ووضعها في حال القيام كما لا يخفى على الماهر في الفقه والحديث ... ولم يقل احد بالاضطراب في هذا الباب الا القائل والسندي والكاشغري وهم ليسوا من المحدثين واهل الترجيح ، فاذا عارض كلامهم كلام جمهور الفقهاء والمحدثين لاسيما الأئمة المجتهدين الذي كان على مذاهبهم مدار الشريعة والدين فكان العمل على مقاله الجمهور في هذا الباب فاعتبروا يا اولي الاباب... » مفتاح البشارة لاهل الاشارة : ١٢٠ مخ ، محمود الفتاوى : ١١٥ مخ

...لا اضطراب في الروايات فان القصة رواها عدة من الصحابة رضى الله عنه والغرض من الكل رفع المسبحة وضم سائر الاصابع وبمثله جمع ابن قيم في الهدي حيث قال : وهذا الروايات كلها واحده...».

رساله كدنويه : ١١٠ مخ

ژباړه : « کوم حدیث چې دشهادت په گوته سره د اشارې په اړه راغلی په هغه کې اضطراب (دهغه په راوي کې جرح)⁽³⁾ نشته ، نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) به کله اشاره کوله او کله به یې نه کوله ، لکه څرنگه چې نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) دلمانځه د صفاتو په اړه پخپلو افعالو کې بدلون راوستلو لکه په جلسه کې چې کله به یو ډول او کله به بل ډول کېناسته او همدارنگه لاسونه به یې کله یوځای او کله بل ځای ایښودل ، سجده هم په همدې ډول نودنې کریم (صلى الله عليه وسلم) دا افعال هغه شخص ته ښه معلوم دي ، څوک چې په نبوي احادیثو او فقه باندي پوه وي ، په دغه حدیث باندي د اضطراب قائلیدل تنها سندي او کاشغري ښه لري بلکه دغه اشخاص د اهل ترجیح او محدثینو له جملې څخه نه دي بناً ددوی په قول اعتبار نشته نو په همدې اساس د جمهور واقوالو ته ترجیح ورکول کیږي . خلاصه : د ټولو روایاتو څخه دا خبره معلومیږي چې د لاس نورې گوټې دراتولې او دشهادت په گوته سره د اشاره وشي . »

⁽²⁾ - د اضطراب لغوي معنی: لرزیدل ، نا آرامي .

⁽³⁾ - د جرح لغوي معنی: د کلماتو او مطالبو حذف او اصلاح .

ب- په ظاهرالروایت⁽⁴⁾ کې د شهادت په گوته د اشارې د یادونې نشتون :

«...وزعم البعض لنفبها لعدم ذكرفى ظاهرالرواية وهوزعم فاسد لان عدم الذكرلايدل على ذكرالعدم وقدتقررفى القواعد : ان المسئلة اذا سكت فيها ظاهرالرواية يوخذ من النوادرثم كتب الواقعات وائمة اصحاب التخريج مالم يصادف خبراً او اثرأ قويا او دليلا صحيحا ،وقال شاه ولي الله (رحمة الله عليه) فى حجة الله البالغة (٢-١٢) ان لم يذكره محمد (رحمة الله عليه) فى الاصل ذكره فى الموطاء...»

رسالة كدنويه : ٢٣ مخ ، د معارف السنن په حواله : ٣-١٠٠ مخ.

ژباړه : « بعضى علماء كراموداگمان كړى دى چې د شهادت په گوته سره اشاره كول په ظاهرالروایت کې شتون نه لري نوبنادغه اشاره كول نفې شوې ده بلکه دا خبره اوگومان باطل (ناسم) دى ځکه چې په ظاهرالروایت کې ديوه شي نه ذکرکول دهغې په نه شتون باندې دلالت نه کوي . همدارنگه شاه ولي الله (رحمة الله عليه) په حجة الله البالغة کتاب کې فرمايلي دي چې دامسئله امام محمد (رحمة الله عليه) په خپل کتاب موطاء کې بيان كړې ده . »

اوهمدارنگه دمولى ابوالفاروق په تاليف شوې رساله (مفتاح البشارة لاهل الاشارة) کې فقيراحمدعاجزخوافى الهروي داموضوع داسې روښانه كړيده :

«...فثبت بهذا الاصل ان ما صرح به الامام محمد بن الحسن (رحمة الله عليه) فى الموطاء ان هذا قولى وقول ابى حنيفة (رحمة الله عليه) ملحق بظاهرالرواية فى الاعتبار بل هو أكدواقوي من كتب ظاهر الرواية لانه مويد بالآثارالمروية عن الشارع المقدس ويدل على هذا قول المحقق الخضرى فى التاريخ التشریح الاسلامي صحيفة ٢٥٩ حيث قال : محمد بن الحسن احد الذى روى الموطاء عن مالك ابن انس (رضى الله عنه) ويعقب احاديثه بما يجب عليه العمل عند ابى حنيفة (رحمة الله عليه) ... ».

ژباړه : « دا خبره په دغه اصل سره ثابتېږي كوم چې امام محمد (رحمة الله عليه) په خپل کتاب موطاء کې بيان كړيده اودايې ويلي دي چې دا زما او امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) قول دي اودغه خبره په ظاهرالروایت پورې تړلې ده ، اوددې خبرې اعتبار دظاهرالروایت له کتابونو څخه قوي دي ځکه دا خبره چې

(4) - ظاهرالروایت : په څرگنده توگه په نقلي (کتابونو ، رسالو اونورو...) کې دمسائلو شتون ، دليل او یادونې ته ويل کيږي . (ژباړن)

ما په خپل کتاب موطاء کې کړې ده ددې خبرې تائيد په احاديثو کې شوی دی او همدارنگه په دغه خبره باندې د (خضرمي) قول هم دلالت کوي کوم چې د (اسلامي تشریح تاريخ) په کتاب کې يې يادونه شوې ده او داسې يې ويلي دي :

« محمد بن الحسن دهغو اشخاصوله جملې څخه دی چې دامام مالک (رحمة الله عليه) په کتاب موطاء کې يې يادونه شوې ده اوله هغې نه وروسته يې هغه احاديث راوړي دي چې دامام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) په نزد په هغه باندې عمل واجب دی . »

ج- دوقاراو آرامي نشتون :

«... قيل نقلا عن بعض المانعين فان فيها (اشارة) زياده الرفع لايحتاج اليها فيكون الترك اولي لان مبنى الصلوة على الوقار والسكينة وهو مردود بانه لو كان الترك اولي لما فعله (صلى الله عليه وسلم) وهو (صلى الله عليه وسلم) على صفة الوقار والسكينة في المقام الاعلى . » مجموعة الرسائل السيد محمد امين المشهور بابن عابدين (رحمة الله عليه) .

ژباړه : « ځينود هغه کسانو څخه چې دشهادت په گوته سره اشاره کول نه مني داسې نقل کړې دی چې د اشارې په کولو سره عاجزي او آرامي له منځه ځي کوم چې د لمانځه لپاره ضروري گڼل کيږي بڼا د اشارې نه کول غوره دي ، بلکه دا خبره مردوده ده ځکه که د اشارې نه کول غوره وي نو نبی کریم (صلى الله عليه وسلم) به اصلاً اشاره نه وای کړې په داسې حال کې چې نبی کریم (صلى الله عليه وسلم) د پوره کمال ، وقار او آرامي سره لمونځ اداء کاوه . »

د شهادت په گوته داشاري کولو په اړوند د شهيد ميرزا مظهر «جان جانان (رحمة الله عليه)» فقهي خيږني په داسې حال کې چې لارښود يې (رحمة الله عليه) د شهادت په گوته سره اشاره کول منع کړي ؤ

شهيد ميرزا مظهر (رحمة الله عليه) چې په (جان جانان) سره مشهور ؤ او د حضرت مجدد الف ثاني (رحمة الله عليه) له مهمو او ممتازو خلفاوو څخه گڼل کېده چې له ده څخه د شهادت په گوته سره داشاري دکولو په اړه داسې پوښتل شوی دي: چې حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) دخپلو مکتوبونو څخه د يوه مکتوب له مخې د شهادت په گوته سره داشاري کول منع کړي دي اوته په داسې حال کې چې له هغه مجدد صاحب (رحمة الله عليه) سره زياته مينه او خواخوږي هم لرې خو د شهادت په گوته سره داشاري په کولو باندې تاکيډ کوې ددې خبرې علت څه شی دی ؟

ميرزا مظهر (رحمة الله عليه) ددې پوښتنې په ځواب کې داسې ليکلي دي: «ماکان لمومن ولا مومنه اذا قضى الله ورسوله امرأ ان يكون لهم الخيرة من امرهم...»

ژباړه: «دهيڅ يومومن سړي او مومني بنځي لپاره په يوه کار کې خیر نشته ترڅو چې الله (جل جلاله) اودهغه رسول (صلى الله عليه وسلم) دهغه کار په کولو سره امر نه وي کړی.»

حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) چې دانحضرت (صلى الله عليه وسلم) د سپيڅلي لارې يو پيرو او نماينده دي او دخپلې طريقې اساس يې د کتاب الله اوسنتو پر پيروئ سره ايښی دی او په دې برخه کې د يرو نورو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) د شهادت دکوتي داشاري درفع کولو د اثبات لپاره د صحيحو احاديثو او رواياتو دراوړلو په اساس د يري رسالي تاليف کړې دي ، همدا راز حضرت شاه يحيى (رحمة الله عليه) د حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) زوی هم په دې اړه يوه رساله ليکلې ده اوداسې يې په کښې فرمايلي دي :

سنت په اجتهاد باندې له نسخ کولو څخه محفوظ دي او که څوک ووايي چې دده (مجدد صاحب) له لوري پراجتهاد باندې ترک رفع (د شهادت دکوتي نه پورته کول) واقع شوی دي نوزه يې په ځواب کې داسې وایم چې : سنت په اجتهاد باندې له نسخ څخه محفوظ دي او وروسته دهغه ثبوت په هيڅ حجت اودليل سره مقبول اومعقول کېدلای نه شي .

اوهمدارنگه ميرزامظهر (رحمة الله عليه) داسې فرمايلي دي: د حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) د دې دريځ اصلي علت د هند مملکت ته د کتابونو او رسالو نه رسيدل و چې دهغه له نظرڅخه تيرشوی وای (تيرشوی نه دي) کله نو؛ هيڅکله به يې دهغه د پريښودلو په باره کې څه نه وای فرمايلي. اوکه چېرې څوک ووایي چې ممکن حضرت مجدد (رحمة الله عليه) د حضرت درضاد نشتوالی او دهغه څخه دورک شوی رسالت د پيدا کولو او پلټلو لپاره يې دا عمل پريښی وي؟ زه واييم (ميرزامظهر) چې د طريقت په چارو کې کشف او پلټنه معتبر عمل دي او د شريعت په احکامو کې دليل او حجت نشته او حضرت مجدد (رحمة الله عليه) دستتوپه پرېښودلو سره په ډير تحذير سره دا خبره کړيده په داسې حال کې چې هغه پخپله د حنفي مذهب پيروی کوله او امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) د ځينو مسائلو په اړه داسې ويلي دي: «اذ اثبت الحديث فهو مذهبي واتركوا قولی بقول رسول صلی الله عليه وسلم.»

ژباړه: «کله چې د يوې مسئلې په اړه حديث شريف ثابت شي نو هغه زما مذهب دي اوله خپلې خبرې څخه د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په قول سره تيريرم.»

نو؛ په صحيحو احاديثو کې بايد تغير رانه وړل شي، په داسې حال کې چې د مجدد (رح) د مکتوب د پلټنې او کشف په اړه هيڅ ډول غبرگون نه دی څرگند شوی، هيله داده چې له هغه سره زما مخالفت د يوې کلي قاعدې له مخې چې د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) پر پيروی باندې تر نورو ترجيح ورکړل شویده ښې پایلې ولري. والسلام، کلمات الطيبات: ۲۸ مخ

په زره پورې پلتنه

که څوک ووايي چې ولې دلمانځه په التحياتو کې «وحده لاشريک له» نشته ؟

په ځواب کې يې ووايه :

لومړی :

څرنگه چې دالتحياتوموضوع اوقضيه دمعراج په شپه په آسمان کې منح ته راغلې داچې په هغه ځای کې دشرک ځای موجود نه وچې دهغه نفي په لفظي ډول سره صورت ونيسي .

دويم :

داچې د«وحده لاشريک له» معنی اومفهوم دشهادت دگوتې په اشارې سره عملا صورت نيسي په همدې خاطر د«وحده لاشريک له» محتوی عملا له ځان سره لري .

مفتاح الصلوة (١٠٤) له معارج النبوة څخه.

پيوستونه

د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) له سنتوڅخه د پيروى او په هغه باندې د عمل فضائل، ديني اوعقيدي او امر او مسائل په اعضاوو (غړيو) سره د سرته رسولوپه باره كې اړين پيوستونه :

ويل ، كول اونيت

د هر مسلمان شخص ويل ، كول اونيت هغه وخت دخداى (جل جلاله) په نزد ارزښت او اعتبار لري چې د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د كړو وړو او طريقې سره برابروي لكه چې حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي :

« لا قول الا بالعمل ولا قول ولا عمل الا بالنية ولا قول ولا عمل ولا نية الا بالتابع السنة. »

ژباړه : «دهيڅ ويلواو خبروگته اوارزښت نشته مگر په عمل سره همدارنگه هيڅ ويل او عمل ارزښت نه لري مگر په پاك نيت سره ، هيڅ عمل اونيت گټه اوارزښت نه لري مگر په متابعت د سنتوسره . »

هو! هغه وخت چې يومومن بنده په پاك نيت سره په يوڅه اعتراف وكړي او هغه عملا د الهي احكامومطابق اودرسول الله (صلى الله عليه وسلم) په متابعت اوسنت طريقې سره پاى ته ورسوي او په هغه عمل وكړي نوپه دې صورت كې به دكوم فكر اواندينېنې ځاى نه وي پاتې شوى ، چې دغه مومن بنده دالله (جل جلاله) دبنده گى د ادعاء په كولو كې بريالى شوى وي او دالله (جل جلاله) په نزد به يې درسول الله (صلى الله عليه وسلم) دشفاعت ډالى ترلاسه كړې وي .

اللهم وفقنا بمتابعت سنن رسولك المكرم ولا تحرمنا من شفاعته (صلى الله عليه وسلم).

چه غم ديوار امت راكه دارد چون تو پشتيبان

چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتيبان

(سعدى)

لمونځ هغه وخت دکمال درجې ته رسېږي چې دزره حضورپه کې منځ ته راشي

(لاصلوة الابحضورالقلب)

«عن علي (رضي الله عنه) ان الصلوة التي لا وسوسة فيها انما هي صلاة اليهود والنصارى فان اللص لا يدخل البيت الخالي.» قطب : مخ ٢٢١

ژباړه : «له حضرت علي (رضي الله عنه) څخه روايت دي چې له شك پرته هغه لمونځ چې په هغه کې وسوسه نه وي هغه ديهودو اونصارى وو لمونځ دى ځكه چې غل دغلا كولو لپاره خالي كورته نه داخلېږي.»

غل اودلارې وهونكى هغه ځاى ته ځي چې څه په لاس راوړي او هدف ته ورسېږي. په همدې اساس كله چې شيطاني تاثيرات په هرحال او په ځانگړي ډول دلمانځه داداء كولو په وخت كې دمومن بنده په زړه كې وروستى پايې ته ورسېږي بناً دشخصي احوال په غوښتنو دلمونځ كوونكي حضورپه زړه او ذهن كې كمېږي او ياهم وركېږي اودلمونځ كوونكي فكرپه بې پروايۍ اولېږي خيالونوكې ځي دراز اونياز اوزاريوله گټواو بنسټونو څخه ليرې كيږي دلته لمونځ كوونكي ته لازمه ده چې ديو عملي كارپه لټه كې شي ، ترڅو حضورپې راغوندي شي نودشهادت په گوته سره اشاره كول كولاى شي دلمونځ كوونكي دحضورلپاره زيات ثبات وبنېي ، د اشارې عمل لمونځ كوونكى دې ته آماده كوي چې دزره حضورپې پيداشي يايې سم دلاسه دزره حضورمنځ ته راوړي او دنوموړي لمونځ كوونكي لمونځ اوزارې د(لاصلوة الابحضورالقلب) له تهديدونو اوننگونو څخه خوندي پاتې كيږي ، اوبالاخره ددې سنت عمل په ترسره كولو سره دلمونځ كوونكي عبادت اوطاعت دالله (جل جلاله) په لوى درباركې قبول شي اودتهديدونو او تكليفونومخه به هم ونيول شي. بڼه وكرمه.

په عبادتونو او طاعتونو کې د زړه د حضور ارزښت او مرتبه

« لا يقبل الله من عبد عملا حتى يشهد قلبه مع بدنه... كل صلاة لا يحضر فيها القلب فهي الى العقوبة اسرع. »

ژباړه: « الله (جل جلاله) دهیڅ یو بنده عمل او عبادت تر هغه وخته پورې نه قبلوي ترڅو چې زړه یې له بدن سره حضور ونه لري هر لمونځ چې په هغه کې زړه حضور ونه لري د گناه لوري ته تلونکی دی. »

لوی خدای (جل جلاله) دخپلو بنده گانو په اعمالو کې د زړه عزم او قوی اراده دمقبولېت اصل او محور گڼلی دي او په دې اړه یې فرمایلي دي :

د بنده هیڅ عمل نه قبلوي ترڅو چې په هغه کې د زړه یوه قوی او مخلصانه اراده او عزم (د زړه حضور) موجود نه وي او د بدن ټول غړي یې په هغه عمل سره شهادت او گواهي ورنه کړي .

په همدې اساس څومره به ښه وي چې د الله (جل جلاله) هغه وحدانیت چې په ژبه یې ښکاره کوو په خپلو غړو (د شهادت په گوته) سره دیوه پیدا کوونکی خدای (جل جلاله) یوالی او وحدانیت هم ښکاره او اظهار کړو، چې نوموړی عمل به د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) دا حدیثو مفهوم او محتوی افاده کړي وي او بس.

یک شو و توحید را مشهود کن

غایبش را از عمل موجود کن

لذت ایمان فزاید در عمل

مرده آن ایمان که ناید در عمل

(اقبال لاهوری)

د قیامت په ورځ د بدن د هر غړي دکړو وړو شهادت اوگواهي

«اذا خرجت اول الآيات يعني يوم القيامة طرحت الاقلام وجيئت الملايكة وشهدت الجوارح على الاعمال ..»
د ابوشکور بلخي (رحمة الله عليه) تمهيد.

ژباړه: «کله چې رابنکاره شي دالله (جل جلاله) د قدرت لومړنۍ نښانې يعنې د قیامت ورځ نو وابه چول شي قلمونه، رابه شي ملائکې او شاهدي به ورکړي اندامونه په اعمالو ددوی (دانسانانو).»

لکه څرنګه چې دانسان بدن د غړو اعتراف دانسان په خپلو اعمالو باندې د قرآن کریم په سپیڅلو آیتونو اودرسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) په مبارکو حدیثونو کې بیان شوی دی لکه چې الله (جل جلاله) په قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي: «يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ ۲۴» .

دالنورسورت (۲۴) آیت .

ژباړه: «په هغه ورځ چې ددوی ژبې اولاسونه او پښې ددوی په عملونو شاهدي ورکوي.»

اوهمدارنګه رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) په يوه حديث شريف کې په دې اړه داسې فرمایلي دي :

«كما قال النبي (صلى الله عليه وسلم)... في يوم القيامة... فيشهد عليه لسانه... وتقول يداه انا للحرام تناولت... عليه عينه انا للحرام نظرت...» غالية المواعظ افندي.

ژباړه: «لکه څرنګه چې نبی کریم (صلی الله علیه وسلم) د قیامت دورځې په باره کې فرمایلي دي شاهدي به ورکړي په ده (انسان) باندې خپله ژبه دده اولاسونه دده وبه وایي زه د حرامو ته وغزولم او په ده باندې به سترګې شاهدي ورکړي چې په ما باندې د نامحرمو (نبخو) ته وکتل.»

دلوی خدای (جل جلاله) په یوالي او وحدانیت باندې شهادت اوگواهي ورکول په تیره بیا دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره چې داعمل دخلاصون دهیلو اود آخرت د سختیو څخه دوتلو لپاره دعبادت یوغوره اوبارزښته وخت اوفرصت گڼل کیږي ، ځکه چې ددې عمل سرته رسول دزړه دارادې اوقصد یوانځور په گوته کوي چې دابه داعمالوپه کتاب کې ثبتیږي اوددې انځوراعمال به دمحاسبې پرمهال دډیرو نیکیو اوحسناتو څخه وشمیرل شي.

دالله (جل جلاله) د سپیڅلي ذات څخه په ظاهري او باطني غړيو سره د شرک نفې کول ځانگړی ثواب او ارزښت لري

«...فان قلت : لم قدم النفي على الاثبات فليل : لاله الاالله ، ولم يقل : الله لاله الاهو ، بتقديم الاثبات على النفي ؟ اجيب : بانه اذانفي ان يكون ثم اله غيرالله فقد فرغ قلبه عما سوى الله باللسان ليواطى القلب وليس مشغولاً بشئ سوى الله عزاسمه فيكون نفي الشرك عن الله تعالى بالجوارح الظاهرة والباطنة.» تحفة الاعالى ملاعلى القارى (رحمة الله عليه) شرح ضوع المعالى شرح بدرالامالى على بن على اوشي (رحمة الله عليه) .

ژباړه : «که څوک په اعتراض سره ووايي چې : د (لاله الاالله) په کلمه کې ولې نفې د اثبات نه مخکې راغلې ده او ولې داسې نه دي ويل شوي چې (الله لاله الاهو) چې دلته اثبات د نفې څخه مخکې او مقدم ذکر شوی دي ؟ ځواب : کله چې په لومړي قدم کې باطل خدايان نفې شول او دانسان زړه د باطلو خدايانو څخه فارغ او بې پروا شواوله باطلو خدايانو څخه د زړه د فارغيدل د ژبې په واسطه سره ترسره شو ، نوکله چې ژبه له زړه سره موافقه وکړي ، زړه له باطلو خدايانو څخه فارغ شي او د يو خداى (جل جلاله) لپاره ځانگړى شي نوپه دې اساس په ژبه اوزړه سره د شرک نفې منځ ته راځي يعنې له خداى (جل جلاله) څخه موشریک نفې کړهم په ظاهرکې چې ژبه ده اوهم په باطن کې چې زړه دي .»

تبصره (څرگندونه):

پورتنى بيان شوى عبارت په غړو او جوارحو سره دالله (جل جلاله) د وحدانيت اثبات او تائيد روښانه کړى دى که هغه په ژبه سره وي او که په لفظ سره وي او که هغه په زړه سره وي او يا په عملي شکل د بدن په يوه غړي سره بناً د شهادت په گوته سره اشاره کول خو بيخي دنورعلى نور (لفظاً- قلباً- عملاً) په حساب کې راځي (الاشارة اشد على الشيطان من الحديد) .

په فعل او عمل سره د شکر ایستل او حمد ویل او ویلو سره د شکر ایستلو او حمد ویلو څخه

حمد :

« هوفی اللغة الوصف ای الثناء باللسان ظاهر أو باطناً علی الفعل الجمیل الاختیاری الواصل الی الحامد .

عرفاً : هو الفعل المبني علی تعظیم المنعم من حیث انه منعم علی الحامد او غیره فیتناول القول باللسان والفعل وهو العمل بالارکان باتیانہ بافعاله دالة علی ذلك واعتقاد بالجنان باتصافه بذلك ،

وقال بعض العارفين من السادات المحققين الصوفية اهل الحقيقة وهو (الحمد) بالفعل اقوي منه بالقول لان افعال التي هي آثار السخاوة مثلاتدل علیها دلالة قطعية بخلاف الاقوال فان دلالتها وضعیة وقد يختلف عنها مدلولها. « تحفة الاعالی .

ژباړه : «دایه لغت کې په پته او ښکاره سره په ژبه باندې صفت کول دي او دغه صفت دخدای (جل جلاله) د ښایسته افعالو صفت دی کوم چې د شخص په اختیار کې وي او په عرف کې دغه شخص د حامد (حمد ویونکي) مصداق گرځي ، یعنې دغه ښایسته فعل چې دانسان نه حامد جوړوي دهغه فعل څخه عبارت دي چې دانعام کوونکي د عظمت لپاره یې یوشخص سرته رسوي . ددې لپاره چې دغه انعام کوونکي په حمد ویونکي باندې نعمت او انعام کړي دی او دا قول ژبې او فعل دواړو ته شامل دی او فعل هغه کار ته وایي چې په شکر او ثناء باندې دلالت کوي . او همدارنگه په زړه کې هم په ثناء ویلو سره خو ؛ ځینې صوفیان وایي چې حمد په فعل سره قوي دی له دینه چې په ژبه سره یې ووايي دا ځکه کوم افعال چې د سخاوت ښې او آثار دي په سخاوت باندې قطعي دلالت کوي مگر اقوال په ځینو وختونو کې دخپلو مدلولاتو څخه خلاف وي یعنې یوسړی کله یوه خبره وکړي بلکه په عمل کې بل څه کوي . «

پورتنی عبارت ددې لپاره راوړل شو چې محققینو علماء کرامو (رحمة الله علیه) عملي شهادت ، حمد او ستاینه له قولې حمد او ستاینې څخه ډیر غوره گڼلې ده ځکه چې د شهادت په گوته سره دا شاري د عمل په ترسره کولو سره چې دلوی خدای (جل جلاله) دې شمیره نعمتونو د شکر نتیجې تحقق موندلی دی نوحی په دې اړه ویلای شو چې ددغه وخت او موقع څخه بله موقع او غوره وخت نه موندل کېږي .

د طب د پخوانيو علم او د څيړنې پايله «د شهادت د گوتې اړيکه (نږدې والی) له زړه سره د بدن دنورو غړيو په نسبت» او په دې اړوند د نوي طب د علم او نظريې

د طب پخواني پوهان (يوناني پوه طبيبان او حکيمان) چې د ځينو ځانگړو اشخاصو لپاره يې د ځينې ځانگړو ځمپرو (د درملنې مخلوطونو) د جوړولو اجازه ورکړې وه چې دغه مخلوطونه به دوی پخپله برابرول او نوموړې مخلوطونه به يې د شهادت په گوته سره گډول په داسې حال کې چې د ډير نورو مخلوطونو به دوی په خپلوزده کوونکو باندې په نورو عادي وسايلو سره گډول، مگر په دې ځانگړې طريقې سره چې د شهادت په گوته به يې گډول يوه ځانگړې نتيجه او پايله لاس ته راوړله او دوی به ويل چې د شهادت گوته له زړه سره يوه قوي اړيکه لري «لکه چې امام مالک (رحمة الله عليه) مخکې داسې يادونه کړې وه» چې که چېرې په دغه ترکباتو کې ناوړه څيز موجود وي په دغه حال کې دهغه اثر سم دلته زړه او ذهن ته لازم وړاندې او خبررسوي ترڅو دهغه د بدو پايلو څخه مخنيوی وشي، او همداسې دې چې نني او معاصر طب هم ځان هغه ته ډير نږدې کړی دی ځکه کله چې د زړه د ضربان او حرکاتو څرنگوالی او معلومات د لاس د بند د نبض څخه اخیستل کيږي نو اوس نوموړې معلومات او کيفيتونه انسان د سينې د قفس او دهغه له شاخه په ورته اومشابه توگه لاس ته راځي، همدارنگه نني طب د زړه څرنگوالی د نبي لاس د شهادت په گوته سره د بدن دنورو غړو او برخو په ذريعه په غوره ډول سره تائيد کړی دی. ان شاء الله، او هيله موداده چې د شهادت د گوتې په ذريعه شهادت او گواهي ورکول دانسان د بدن دنورو غړو په نسبت ډير غوره او بارزېسته عمل وگڼل شي لکه چې نني او معاصر طب دانسان د بدن د ځينو ناروغيو اوستونزو د پيژندنې او درملنې لپاره د شهادت د گوتې دوينې له لارې د بدن دنورو غړو په نسبت د يوې بڼې نتيجه درلودل تائيدوي .

نوپه دې اساس سره ويلی شو چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو هدف او مقصد د خداي (جل جلاله) توحيد او يووالی دی او بس . چې له زړه سره په مستقيمې توگه يوه ژوره اړيکه لري او د مخلص بنده په زړه او بدن کې يوه باخوځېسته، رپيدلې او د الهي حيرانتياؤ نه ډکه نړۍ منځ ته راځي او د الله (جل جلاله) د يووالي او يوازې پالنې مينه او محبت ده ته په وار وار سره ثبات او تقويت وربخښي لکه چې الله (جل جلاله) په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمايلي دي : «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۚ» . دانفال سورت (2) آيت .

ژباړه : «بیشکه خبره همداده چې واقعي مومنان هغه کسان دي کله چې یادګری شي (دوی ته) دالله (جل جلاله) نوم نو ؛ ویریري ددوی زړونه اوکله چې پردوی باندې دالله (جل جلاله) آیتونه (کلام) ولوستی شي نوزیاتوي دغه (آیتونه) دوی لره ایمان اودوی پرخپل رب (پالونکي) باندې توکل (باور) کوي. »

الله جل جلاله په خپل سپیڅلي کتاب قرآنکریم کې په بل حای کې داسې فرمایي : «اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۲۳ . دزمرسورت (۲۳) آیت

ژباړه : «الله (جل جلاله) ترټولوغوره کلام نازل کړی دي ، هغه کتاب چې آیتونه یې (یوله بل سره) ورته اوغبرګ (تکرارول یې خوند پیداکوونکي) دي ددغه په اوریدو دهغه کسانو پوستکې رپیري چې دخپل رب څخه وویریري بیاددوی پوستکي اوزړونه په نرمیدوسره دالله (جل جلاله) یادته میلان کوي دا دالله (جل جلاله) هدایت دی (سمه لاره ده) چې ددې په وسیله چاته چې وغواړي لارښيي اوڅوک چې الله (جل جلاله) لار ورکي کړي نو هغه ته هیڅ لارښودنشته. »

اودریښتیني مخبر (صلی الله علیه وسلم) په قول چې وایي : «الاشارة اشد على الشيطان من الحديد» .

دشهادت په گوته سره اشاره کول په شیطان باندې داسې تاثیرکوي چې دهغه ټوله مبارزه چې دمخلص بنده دزره دې لارې کولو لپاره یې پکاراچولې وی خنثی اوله منځه یې وړي اوداشارې دغه عمل دلمونځ کوونکي شخص غوښتنې اوزاری دمقبولېت لورودرجوته رسوي اودپاک خدای (جل جلاله) په واحد دربارکې دقبلېدو سبب جوړوي ترڅودنوموړې بنده عبادت قبول اولوی خدای (جل جلاله) په ځانګړې فضیلت

کې واقع شي . بڼه وکرمه ونعوذ بالله من شرور الشياطين وشرور انفسنا .

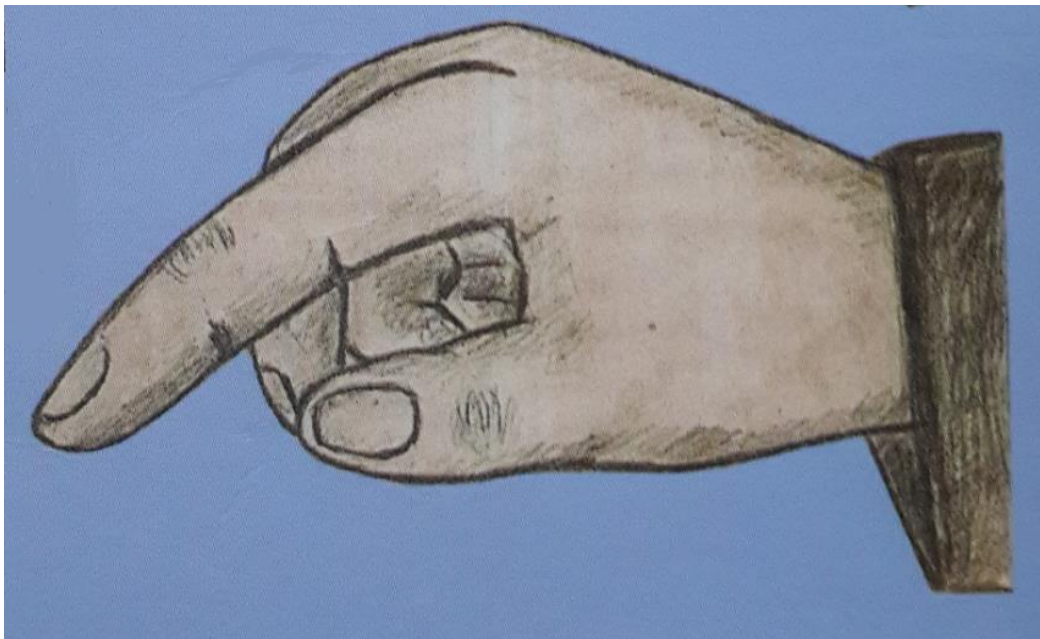
دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره داشارې دکولوپه اړه د احنافو فقهاوو کرامو (رحمة الله عليهم) دڅېړنو خلاصه

دلمانځه په قعدوکې دالتحياتو دويلوپه وخت کې کله چې د **اشهدان** دترکيب تلفظ کوو نو بايد خنصره (غچې گوته) اوبنصره (په غچې گوته پسې گوته) راتولې کړو او منځنۍ گوته د ابهام (بتې) گوته سره داسې حلقه شي چې د ابهام (بتې) گوته سره د منځنۍ گوته په سر باندې واقع شي د **لااله** د تلفظ کولوپه وخت کې د شهادت گوته پورته اود **الاالله** د تلفظ کولوپه وخت کې د شهادت گوته بنکته او خپل ځای ته يوسو او خپل پام د شهادت دکوتې دپورته کولو دلومړۍ مرحلې څخه پيل کړو او دگوتو حالت او نظر د قعدې تروروستې برخې پورې وساتو، لکه څرنگه چې ذکر شوي حالتونه په لاندنيو شکلونو کې په لازمو توضيحاتو سره راوړل شوي دي ، ددې په څنگ کې د ځينو معتبرو فقهې مراجعويادونه هم کوو:

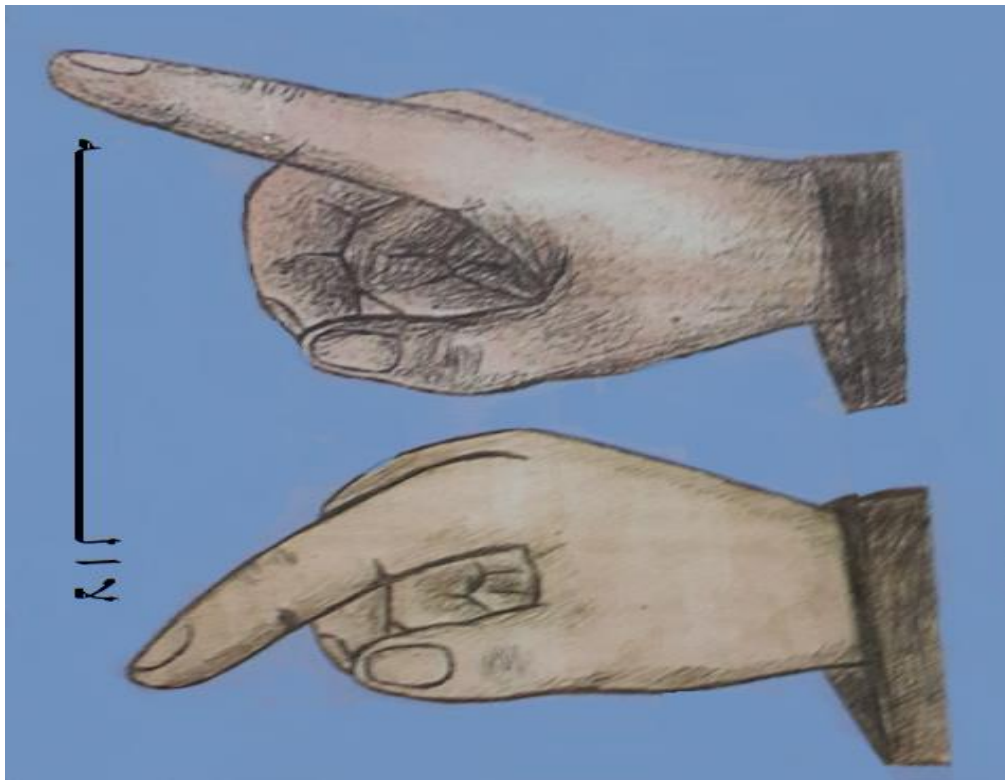
(ردالمختار- فتح القدير- محيط - زاهدي - بحر الرائق - مبسوط - مجموعة الرسائل ابن عابدين (رحمة الله عليه)- مختارات النوازل صاحب هدايه (رحمة الله عليه)- تزيين العباده لتحسين الاشارة ملا علي قاري (رحمة الله عليه) - مواهب الرحمن - مراقى ....)

د اشهدان د تلفظ کولو په وخت کې د بڼې لاس گوته په لاندې حالت کې قرار لري .

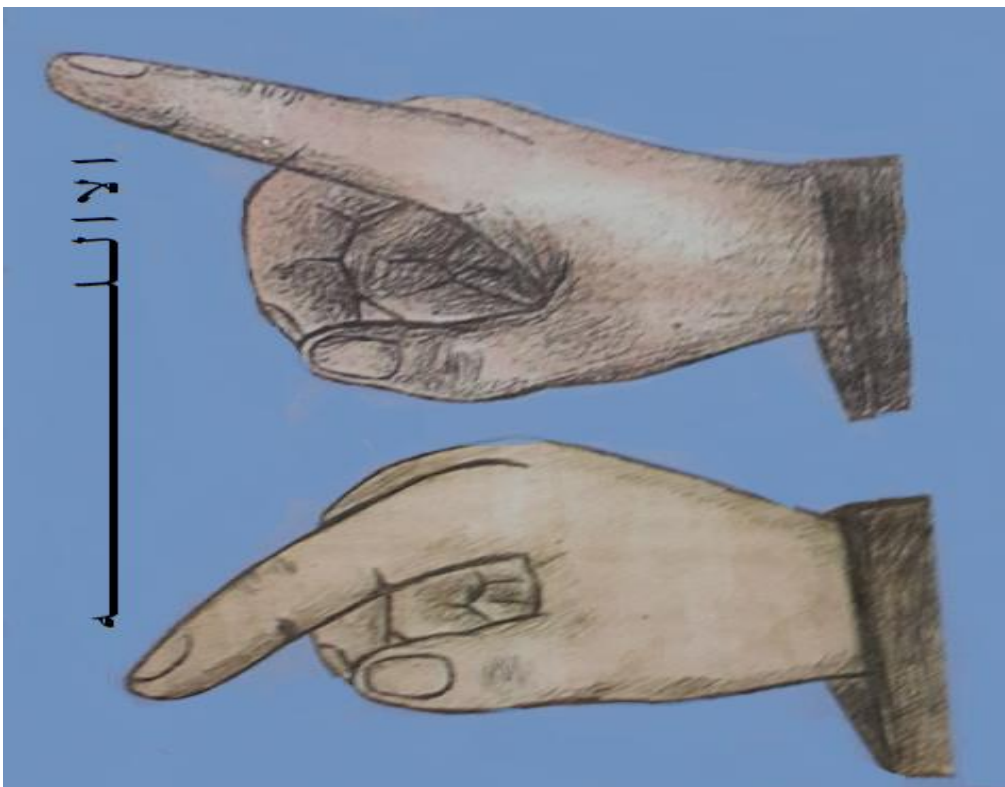
اشهدان

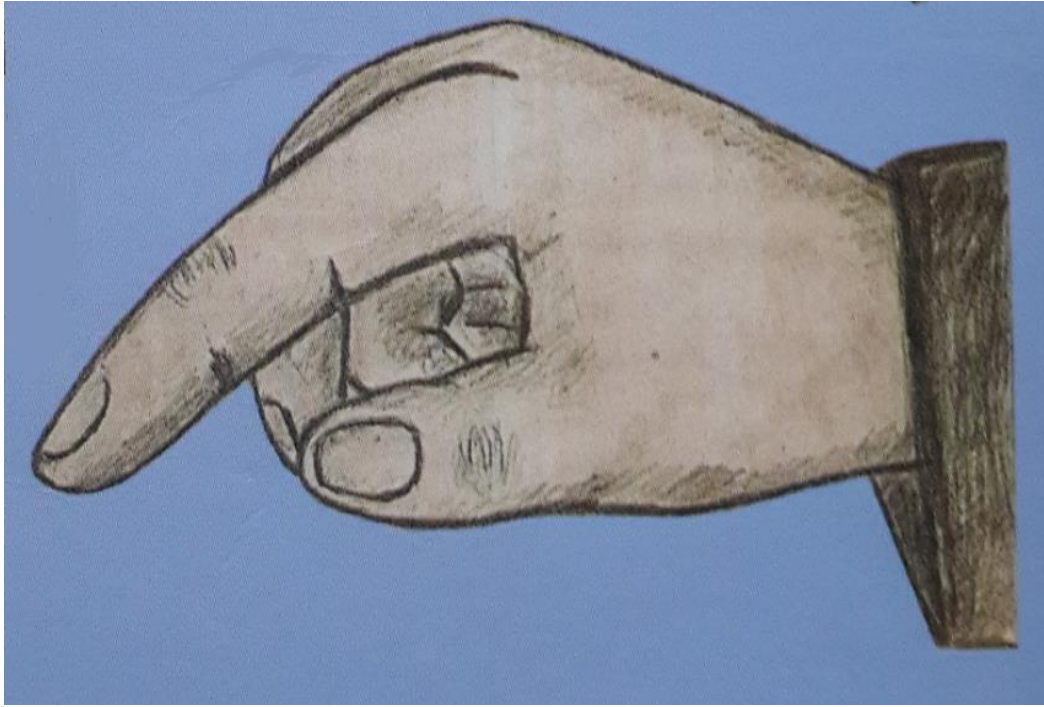
دلالة دتلفظ کولوپه وخت کې دشهادت گوته پورته کيږي . لکه په لاندې شکل کې :

د الاله دتلفظ کولوپه وخت کې دشهادت گوته په دې حالت په خپل ځای کې قرارنيسي . لکه په لاندې شکل کې :

د قعدې تر وروستۍ برخې پورې گوته په لاندې حالت پاتې کېږي :

دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته داشارې په اړه ضروري احکام اومسائل

1. لمونځ کوونکی باید دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته اشاره کول دلمانځه له سنتونوڅخه وکني .
2. د قعدې دلومړۍ برخې یعنی دالتحياتودويولوپه وخت کې د(وعلى عبادالله الصالحين) ترختم پورې بايد گوتې په لومړي مبسوط (هموار) حالت کې واقع شي .
3. د اشهد ان دتلفظ په وخت کې څلورنورې گوتې د شهادت له گوتې پرته په داسې طريقې سره چې وروسته بيانيري راغونډې شي .
4. دخنصرې (غچۍ) اوبنصرې (په غچۍ پسې) دوې گوتې راغونډې اودابهام (بته) گوته دې له منځنۍ گوتې سره نوک په نوک حلقه شي اودشهادت گوته دپه تړلي حالت کې وساتل شي.
5. دلا دتلفظ په وخت کې د شهادت دگوتې حرکت پورته خواته پيل کيږي اود اله دتلفظ په وخت کې دپورته والي آخري مرحلې ته رسيږي .
6. دالا دتلفظ په وخت کې د شهادت دگوتې حرکت بنکته خواته پيل کيږي اود الله دتلفظ په وخت کې د شهادت گوته بيرته خپل اصلي ځای ته راوړل کيږي .
7. د لاله دتلفظ اودشهادت دگوتې دپورته کولومعنی اومفهوم په واقعي ډول دبل هر قسم معبود نشتوالی اونفې دلمونځ کوونکي په زړه اودهن کې متصورکول افاده کوي اوهمدارنگه د الاالله تلفظ اودشهادت دگوتې بنکته کول خپل ځای ته چې معنی اومفهوم يې دالله (جل جلاله) وحدانيت اويوازې پالنه ده دمومن بنده په زړه اودهن کې متصورکوي .
8. د شهادت په گوتې سره داشارې دعمل دپای ته رسولونه وروسته لمونځ کوونکی بايدخپلې گوتې دلمانځه ترپايه پورې په داسې ډول چې په څلورمه شميره کې يې يادونه وشوه وساتي .
9. لمونځ کوونکی بايد د شهادت په گوته سره داشارې دکولودلومړۍ مرحلې څخه دقعدې تروروستۍ مرحلې پورې خپله پاملرنه اونظروساتي .
10. که چېرې لمونځ کوونکی دآسويلي يا ارگمي ددفع کولو لپاره اويادنورو اړتياوو له امله چې په لاس سره يې سرته رسوي بايدچې په چپ لاس سره يې ترسره کړي مگردلمانځه په نورو حالاتوکې دې ته ورته اړتياوې په بني لاس سره ترسره کولای شي .

11. که څوک د نبي لاس د شهادت گوته ونه لري په دې حالت کې څرنگه چې داشارې کولووسيله (د شهادت گوته) نشته داشارې عمل له نوموړي شخص څخه ساقط دي او په نوروگوتوسره دا اشاره نه کوي .

12. څرنگه چې د لاله الا لله کلمه په ټولو حالاتوکې په ځانگړې توگه د عبادت اوزاريو په وخت کې په پوره درناوي ،مد او اوږدوالي سره تلفظ شي ثواب او بدله به يې زياته وي .
په همدې ترتيب دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره داشارې په وخت کې پورتنئ کلمه په پوره درناوي ،مد او پوره اوږدوالي سره تلفظ شي اود نوموړي عمل سرته رسول دگوتې په منظمواوسمو حرکتونو ،مراتبواومراحلوسره سرته ورسيري نولمونځ کوونکي به د پوره پوره اجراو ثواب څخه برخمن شي اوشيطان ته به يوه سخته اودوام لرونکې ضربه وارده شوې وي .

دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په اړوند د څلورگونو امامانو او محققو علماء کرامو د نظرياتو خلاصه

د محققو علماء کراموله بحثونو او څېړنو څخه وروسته چې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل په اړه يې کړې وې ددوی د نظرياتو او افکارو نتيجه او پایله چې په مجموعي ډول حضرت خاتم الفقهاء المحققين السيد محمد امين مشهور په ابن عابدين (رحمة الله عليه) داسې بيانوي :

«ثم من ادلتها الاجماع اذ لم يعلم من الصحابة (رضى الله عنه) ولا من علماء السلف خلاف في هذه المسئلة ولا في جواز هذه الاشارة ولا في تصحيح هذه العبارة بل قال : به امامنا الاعظم وصاحبنا وكذا امامنا المالک والشافعی واحمد وسائر علماء الامصار والاعصار على ما ورد به صحاح الاخبار والآثار...»

ژباړه : «پس ! له دلائلو څخه وروسته يې اجماع ده ځکه چې په دې مسئله کې له اصحابو کرامو (رضى الله عنهم) او سلفو علماء کرامو (رح) څخه اختلاف نه دی څرگند شوی اونه ددې په جواز کې کومه اشاره شوې ده اونه يې په صحيح والی کې کوم عبارت راغلی دی بلکه په دې اړه زموږ امام اعظم اودده يارانو او همدارنگه زموږ امام مالک ، شافعی ، احمد (رحمة الله عليهم) او نورو جيدو علماءو هم دهغه څه په اړه ويناوې کړې دي کوم چې په هغه سره صحيح اخبار او آثار وارد شوي وي .»

ليدل کيږي چې دا حنوفو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) سر بيره د اهل سنت والجماعت درى نورو مذهبونو علماء کرام (رحمة الله عليهم) د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د اثبات په اړه يوله بل سره متفق دي .

څرنگه چې ددوی په نزد کومه مسئله متفق عليه واقع شي مونږته داسې مفهوم راپه گوته کوي لکه چې هغه موضوع له څلورو خواوو څخه په څلورو ديوالونوسره احاطه شوې وي نو په هيڅ صورت سره هيڅوک نشي کولای چې په نوموړې موضوع کومه نيوکه او اعتراض ولري اودغه موضوع به په خپلو حدودو کې خوندي ساتلې وي او که څوک په هغه باره کې له ځانه يونظر اونيوکه وړاندې کوي نو دانيوکه به د څلورو مذهبونو علماء کرامو (رحمة الله عليه) له اجتهاديه نتيجه سره کاملاً ټکر ولري لکه چې حضرت امام طحاوي (رحمة الله عليه) د شرح معانی الآثار په سريزه کې داسې فرمايلي دي :

«فاعلمان المجتهدين (رحمة الله عليهم) بذلوا جهدهم في تحقيق المسائل الشرعية وتدقيق النظائر الشرعية واستنبطوا احكام الفرع عن الادلة الاربعة فاتفاقهم حجة قاطعة..»

ژباړه: «په دې پوه شه چې مجتهدينود شرعي مسائلوپه تحقيق اوڅيړنه کې خپل کونښن کړی دی، دقيق اوشرعي مثالونه يې راوړي دي اوفرعي احكام يې له څلورگونودلائلو(مذهبونو) څخه رايستلي دي نوددوی اتفاق يوقاطع دليل دی.»

بنابايد دعلماوو له فيصلوڅخه چې په دې برخه کې يې کړې دي صرف نظر ونه شي اوپه هغه باندي نيوکه هم پيدانه شي لکه چې محقيقو علماء کرامو(رحمة الله عليهم) د شهادت په گوته سره د اشارې لپاره خپل دلايل د اشارې د مانعينوپه وړاندي راوړي دي اوهغه ته يې په فقهي اواصولي بڼه (په نبوي احاديثوسره) خپل ځواب ورکړی دی.

د شهادت په گوته سره داشاري د سنت والي دنفي کولو ځيني کمزوري دلائل

دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره اشاره کول د اشهدان لاله الله دويلوپه وخت کې په مطلق ډول سره سنت ده اما په دې سربيره ليدل کيږي چې ځيني کسان دمختلفو ، ضعيفو علتونو او دلائلو په اساس کوبښن کوي چې د شهادت په گوته سره داشاري سنت والي نفې کړي حتی تردې چې معاذ بالله هغه ته د بدعت وربښلو قصد او اراده لري چې دهغې له جملې څخه دوه دلائل په لاندې ټکوکې بيانېږي :

1. د حضرت مجدد الف ثاني (رحمة الله عليه) وينادليل نيسي چې دا حادثو د اضطراب په حکم سره يې د شهادت په گوته سره داشاري کولو په باره کې کړې ده ، او که مضطرب حديث او ياد هغه ديوې برخې تطبيق او ترجيح صورت ونه نيسي نو د ضعيف حديث دي ، لکه څرنگه چې اوس شاه صاحب کشميري ، حضرت شاه محمديحيې او ميرزا مظهر جان جانان او علامه پاني پتي (رحمهم الله) په دې حکم کې له مجدد الف ثاني (رح) سره موافق نه دي او دده دا حکم يې په هندوستان کې د حديث او دهغه دا وصولو د علم په پوره توگه نه خپرېدل گڼلي دي او په حقيقت کې د دغه حديثونو ترمنځ کوم ټکر وجود نه لري بلکه دوختونو او کړنو (افعالو) ترمنځ له اختلاف څخه يې سرچېنه اخیستې ده .

2. په ظاهر الروايت کې دغه مسئله نه ده راغلې چې نوموړې خبره او دهغه علت د عديدي (شميرنې) له وجود څخه مردود وي ځکه چې :

لومړی د ظاهر الروايت په کتابونوکې دکومې مسئلې نه يادونه دهغه مسئلې په غلط والي باندې دلالت نه کوي بلکه له بله اړخه امام ابويوسف (رحمة الله عليه) دغه حکم په خپل کتاب (امالي) کې او همدارنگه امام محمد په خپل کتاب (موطاء) کې داسې بيان کړی دي چې د نادر الروايت په درجه کې قرار لري او کله چې کومه مسئله د ظاهر الروايت په کتابونوکې نه وي بيان شوې نو ؛ په نادر الروايت کې د اعتبار وړده .

خوله ټولونه مهم دمجتهدينو کرامو (رحمة الله عليهم) کلي قول دی چې وايي :

«اذا صح الحديث فهو مذهبي مبین .»

ژباړه : «کله چې حديث شريف صحيح شونو ؛ هغه زما په مذهب کې ښکاره دليل دی .»

همدا خبره ده چې امام اعظم (رحمة الله عليه) هم د «رفع الاصبع عند التشهد .» په سنت والي سره قائل دی ، نو د ائمه وو څخه دا حنا فومذهب د دغه عمل د سنت والي بيان کړی دی ښه لادا چې دفتوا وو په کتابونو او دا حنا فو د فقهې د معتبرو کتابونو په شرحوکې هم د شهادت د گوته د پورته کولو په سنت گڼلو تر جیح ورکړل شوې ده .

ځينې کتابونه چې د شهادت په گوته سره اشاره کول په کې تشریح اوتائېد شوي دي

ردالمختار- بحررائق- فتح القدير- نهرفايق - ذخيره - شروح الهدايه - كبرى - صغرى - املاء امام ابويوسف (رحمة الله عليه) - مشيخه امام محمد (رحمة الله عليه) - قسهاتى - شرح كيداني - شرح على الاشباه والنظائر - تحفه - شمنى شرح مختصر الوقايه - محيط - منية - المصلى - نهايه - واقعات - جامع الصغير - مبسوط شيخ الاسلام - بدايع - ذخيره برهانيه - معراج الداربه - تبين شرح الكنز - ملتقط - نقايه - ظهيريه - قونويه - منية المفتى - غرر الافكار - مواهب الرحمن - شروح مجمع البحرين - سراج المنير - فتح المنان - حاشيه - كنز غلام فخرالدين - فتاوى العزى - رساله شاه عبدالعزيز (رحمة الله عليه) - محمود الروايه - تحرير برجندى - صراط المستقيم - منحة الخالق - العجاله فى تحقيق اسنتان اشاره - شرح معانى الآثار - رساله شاه يحيى بن مجدد - نماز كامل - حاوى - نور الايضاح - جوامع الاصول - رساله امام اجل متقى - مسائل طهارت و نماز - خزانه الروايات - جامع المضمرة - سراج المنير - مطالب المومنين - حاشيه برجندى - عينى در بنايه - امالة التنبيهات - شرح زاهدي - طحطاوى - اجناس - مسلك المتقين - حقيقة المتقين - حقيقة المهتدي - شرح النقايه - كلمات الطبيات - امداد المتقين على تهنأوى - عنايه - فتاوى ابن عبدالبر - موطأ امام محمد (رحمة الله عليه) - درر البحار - معارف السنن - مشكوة المصاييح - مسلم - بخارى - آف كامسائل - فتاوى ديوبند - فتاوى واحدي - احسن الفتاوى - اعلاء السنن - سعايه - نوازل ابوليث (رحمة الله عليه) غنيه - جليه - تعليق الممجد - كتاب فقه على مذاهب الاربعه - مجموعه محمد عبدالحى (رحمة الله عليه) - رمز الحقايق - كفايه - رسائل الاركان - برجندى شرح النقايه - عينى التحفة - شرحى ملتقى - تاتارخانيه - رفع التردد فى عقد الاصابع عند التشهد - مختارات النوازل - ايضاح شرح الاصلاح والناصرى - حلية المحلى شرح منية المصلى - تعليق الصبيح على مشكوة المصاييح - مكتوبات هاشمى - مراقى الفلاح - تزيين العباده لتحسين الاشارة - عمده الرعايه - ضارم الهاشم - اركان اربعه - بحر العلوم - مكتوبات شاه فقير الله - نافع الكبير - مجموعه الرسائل - نفع المفتى - فصل الخطاب - نيل الوطار - بيهقى - حجة الله البالغه - فتاوى المحموديه - فتح الوهاب - خير الفتاوى - متانه - كفايه المفتى - جوهرة النبيره - شرح الياس - ملتقط - نسائى - مجموع الزوائد - مسند احمد - بذل مجهود - رحمت بيان - ابن ابى شيبه - شرح مذهب - ابوداود - موطأ امام مالك - معاجم طبرانى - سنن سعيد ابن منصور - امالة الشبهات - مفتاح البشارة لاهل الاشارة - فتح ملهم - ثوبه الجديد - فقه اسلامي وادله - مرقات - اشعة اللمعات .

د ليکوال لنډه پيژندنه

اندیشه توگړچه بود درخوشاب تابان نشود تا که نیاید به کتاب

گر طبع نشد وبه دسترس مردم نفتاد برقیست درخشنده ونقشیت برآب

دهرات دلرغوني اوزاره بناردنبوي خرقې (ص) سويل ته دهرات دتاريخي ارگ (داختيارالدين قلعي) ته مخامخ يوه كوخه چې دخواجه محمديوسف رخبند (رح) په جومات اوزيارت سره شهرت لري چې همدادخواجه صاحب داوسيدلوځای له ځانگړو برکتې آثارو څخه برخمن دی نوموړی دخواجه ابوالوليد آزاداني (رح) اود احمد ابن ابی رجاء (رح) « دامام بخاري (رح) داستاذانوڅخه دی اودده په روايت سره په صحيح البخاري کې احاديث هم راوړل شوي دي « معاصرؤ اودهغه عاليقدر اصلي جومات هم همدلته موقعيت لري چې دخدای پالنې (عبادت) دخلويښتو ورځو اوشپو خونه (چله خانه) يې هم په هغه کې ده چې تراوسه پورې (۱۳۸۹ هـ ش) هم په خپل ځای کې پرته ده . له هغه وروسته ځينو قدرمنو لکه خواجه عبدالله انصاري (رح) هم په هغه کې څلويښت شپې اوورځې تيرې کړې دي اوپه دې وروستيوکلونو کې په هغه جومات کې دهيواد پياوړي عالم ، اديب اوشاعر شخص بناغلي فضيلتمآب مولوي عبدالله (شفيقي) يو علمي پراخ مرکز تاسيس کړيدی اوپه هغه که طالب العلمانو ته داسلامي علومو زده کړې ورکول کيږي . دنوموړې رسالې ليکوال بناغلی عبدالرحيم فوزي (هروي) دمحمدامين (هروي) زوي اودگل احمد (هروي) لمسی چې په (۱۳۲۸ هـ ش) کال په همدې کوڅه کې زيږيدلی دی . اوپه (۱۳۵۲ هـ ش) کال کې دهرات جامع شريف له عالي دارالعلوم څخه فارغ شوی دی . ددې رسالې ليکوال څوکلونه په ديني مدرسو اوبښوونځيو کې طالب العلمانو او زده کوونکوته داسلامي علومو تدريس کړيدی ، چې په دې دوران کې يې گڼ شمير کتابونه اورسالې ليکلې دي خو ؛ په دې وروستيو کې يې ديوه داسې مهم اومعتبر اثر ليکلوته ملا وتړله چې دا اثر دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته داشارې د سنت د ژوندي کولو لپاره يواړين امر بلل کيږي .

د ژباړن ژوندلیک ته لنډه کتنه:

نوم اوتخلص: نعمت الله پټانزی. دپلارنوم: شهید اسدالله صدیقی. دنیکه نوم: عبدالغیاث.

زوکړه:

نعمت الله پټانزی په (۱۳۶۷ هـ ش / ۱۹۸۸ م) کال کې دوردگو ولایت دسیدآباد ولسوالی دشینیز د درې دپټانخیلو په کلي کې په یوه درنه اودینداره کورنۍ کې زیږدلی دی .

زده کړې:

- لومړنۍ زدکړې یې ترشپږم ټولګي پورې دوردگو ولایت دسیدآباد ولسوالی دسعدیې په لومړنۍ ښوونځی کې ترسره کړې دي .
- منځنۍ او ثانوي زده کړې یې هم دوردگو ولایت سیدآباد ولسوالی دحضرت خالدبن ولید (رض) تکې په عالی لیسې کې ترسره کړې اوله نوموړې لیسې څخه په (۱۳۸۶ هـ ش) کال کې په اعلی درجه (اول نومره) فارغ شو .
- دکانکورله آزمویني وروسته دهرات پوهنتون داقتصادومدیریتی علوموپوهنځی ته بریالی شو ،اگرچې یو کال یې په دې تحصیلي دوره کې دځینوستونزوله امله ځنډراغی خوله نوموړې پوهنځی څخه په (۱۳۹۱ هـ ش) کال کې په پوره بریالیتوب سره فارغ التحصیل شو .
- نعمت الله پټانزی په (۱۳۹۰ هـ ش) کال کې دمديريت او تجارت (Business Administration) په څانګه کې دجرمني ددوست هیواد دهانس بنیاد (Hones Foundation) لخوا دافغانستان دسوداګرۍ اوصنایعوله خونې څخه ترشپږمیاشتنيوعملي اونظري زده کړو وروسته تصدیق نامه لاس ته راوړې ده .
- نعمت الله پټانزی په (۱۳۸۸ هـ ش) کال کې دجمعیت اصلاح افغانستان داسلامي معارف له کورس څخه هم تصدیق نامه ترلاسه کړې ده .

آثار اولیکنې:

- دلمانځه په قعدوکې دشهادت په گوته اشاره (ژباړه ،همدا اثر) .
- په اسلام کې دپرې حکم (ژباړه ،ناچاپ اثر) .
- دپټان ننگ (شعري ټولګه ،ناچاپ اثر) .
- ترمې اوبنګې (دحمدونو او نعتونو شعري ټولګه ،ناچاپ اثر) .
- دغیرت څیره (دغازي شیرخان وردګ په ژوند او خاطر و هر اړخیزه څیړنه ، ناچاپ اثر) .
- جیومتریک مفاهیم اوفورمولونه (ناچاپ اثر) .
- رنګینې کربنې (دپوهنتون خاطرې ،ناچاپ اثر) .
- ګڼ شمیرنورې مقالې چې د هیواد په بیلابیلو مجلو ،ورځپاڼو او ویب پاڼو کې خپرې شوې دي .

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**